

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

№ 41 (422)

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

- *Гавьяат цол хүртээх тухай*

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

- *Зарим бүсийн хөгжлийн хөтөлбөр
батлах тухай*

Улсын Их Хурлын Тамгын газар

Улаанбаатар хот

2005 он

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ
Долоо хоног тутмын

Улаанбаатар хот

2005 оны арваннэгдүгээр сарын 3

№41 (422)

Гарчиг

Нэг. МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

985.	Намжилцэрэнгийн Даш-Өлзийд Монгол Улсын аж үйлдвэрийн гавьяат ажилтан цол хүртээх тухай	Дугаар 65	813
986.	Дэжидийн Цэнд-Аюушт Монгол Улсын хөдөө аж ахуйн гавьяат механикжуулагч цол хүртээх тухай	Дугаар 66	814
987.	Шомбонгийн Оросоод Монгол Улсын гавьяат агрономч цол хүртээх тухай	Дугаар 67	814
988.	Дондонгийн Дагвадоржид Монгол Улсын гавьяат багш цол хүртээх тухай	Дугаар 68	814
989.	Бэгзийн Чулуундоржид Монгол Улсын гавьяат багш цол хүртээх тухай	Дугаар 69	814
990.	Жанчивдоржийн Даваабалд Монгол Улсын гавьяат эмч цол хүртээх тухай	Дугаар 70	814
991.	Цэвэгийн Байдыд Монгол Улсын урлагийн гавьяат зүтгэлтэн цол хүртээх тухай	Дугаар 71	815
992.	Лувсанцэрэнгийн Ихбаярт Монгол Улсын соёлын гавьяат зүтгэлтэн цол хүртээх тухай	Дугаар 72	815
993.	Отрядын Гүндэгмаад Монгол Улсын гавьяат тамирчин цол хүртээх тухай	Дугаар 73	815

Хоёр. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

994.	Зарим бүсийн хөгжлийн хөтөлбөр батлах тухай	Дугаар 202	815
------	---	------------	-----

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2005 оны 10 дугаар сарын 27-ны өдөр

Дугаар 65

Улаанбаатар хот

Намжилцэрэнгийн Даш-Өлзийд Монгол Улсын аж үйлдвэрийн гавьяат ажилтан цол хүртээх тухай

Хөнгөн үйлдвэр, худалдааны салбарт олон жил санаачилга, үр бүтээлтэй ажиллаж үйлдвэрлэлд шинэ техник, технологи нэвтрүүлэн, бүтээгдэхүүний чанарыг дээшлүүлж, үйлдвэрлэл, экспортыг нэмэгдүүлж, оёдлын үйлдвэрлэлийн салбарыг хөгжүүлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг

нь үнэлж үйлдвэрлэл, худалдааны "Өлзийт төв" ХХК-ийн ерөнхий захирал Намжилцэрэнгийн Даш-Өлзийд Монгол Улсын аж үйлдвэрийн гавьяат ажилтан цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2005 оны 10 дугаар сарын 27-ны өдөр

Дугаар 66

Улаанбаатар хот

Дэжидийн Цэнд-Аюушт Монгол Улсын хөдөө аж ахуйн гавьяат механикжуулагч цол хүртээх тухай

Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд он удаан жил үр бүтээлтэй ажиллаж үр тариа, төмс, хүнсний ногооны үйлдвэрлэл эрхлэн олон хүнийг ажлын байраар хангаж, ургац хураалтыг нэмэгдүүлэн хүн амын хүнсний хангамжийг дээшлүүлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Төв аймгийн

Жаргалант сумын "Жинсрэгт хайрхан" ХХК-ийн захирал Дэжидийн Цэнд-Аюушт Монгол Улсын хөдөө аж ахуйн гавьяат механикжуулагч цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2005 оны 10 дугаар сарын 27-ны өдөр

Дугаар 67

Улаанбаатар хот

Шомбонгийн Оросоод Монгол Улсын гавьяат агрономч цол хүртээх тухай

Газар тариалангийн салбарт олон жил санаачилга, үр бүтээлтэй ажиллаж таримал ургамлын үр, сортын бодлого боловсруулах, үрийн чанарын хяналт баталгаажуулалтын системийг боловсронгуй болгон газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд оруулж байгаа хувь

нэмрийг нь үнэлж Улсын мэргэжлийн хяналтын газрын Нэгдсэн төв лабораторийн орлогч эрхлэгч Шомбонгийн Оросоод Монгол Улсын гавьяат агрономч цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2005 оны 10 дугаар сарын 27-ны өдөр

Дугаар 68

Улаанбаатар хот

Дондогийн Дагвадоржид Монгол Улсын гавьяат багш цол хүртээх тухай

Их, дээд сургуульд багш, тэнхмийн эрхлэгчээр он удаан жил үр бүтээлтэй ажиллаж эрдэм судлалын олон бүтээл туурвин нийгмийн ухааны мэргэжлийн боловсон хүчин бэлтгэх, нийгмийг соён гэгээрүүлэх үйлст оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Шинжлэх ухаан,

технологийн их сургуулийн Хүмүүнлэгийн ухааны сургуулийн Философи, шашин судлалын багийн ахлагч Дондогийн Дагвадоржид Монгол Улсын гавьяат багш цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2005 оны 10 дугаар сарын 27-ны өдөр

Дугаар 69

Улаанбаатар хот

Бэгзийн Чулуундоржид Монгол Улсын гавьяат багш цол хүртээх тухай

Боловсролын байгууллагад олон жил санаачилга, үр бүтээлтэй ажиллаж их, дээд сургуулийн сургалтын агуулга, технологийг боловсронгуй болгох, гадаад хэлний сургалтанд шинэ дэвшилтэт арга зүйг нэвтрүүлэхэд оруулж

байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Хүмүүнлэгийн ухааны их сургуулийн захирал Бэгзийн Чулуундоржид Монгол Улсын гавьяат багш цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2005 оны 10 дугаар сарын 27-ны өдөр

Дугаар 70

Улаанбаатар хот

Жанчивдоржийн Даваабалд Монгол Улсын хүний гавьяат эмч цол хүртээх тухай

Эрүүл мэндийн салбарт олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж эмнэлгийн үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлэн, эхчүүд, эмэгтэчүүдэд нарийн мэргэжлийн тусламж үзүүлэх, эх, нялхсын эрүүл мэндийг хамгаалах үйлст оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Ховд аймгийн Бусийн оношлогоо

эмчилгээний төвийн эмэгтэйчүүдийн тасгийн эрхлэгч, зөвлөх эмч Жанчивдоржийн Даваабалд Монгол Улсын хүний гавьяат эмч цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2005 оны 10 дугаар сарын 27-ны өдөр

Дугаар 71

Улаанбаатар хот

Цэвэгийн Байдыд Монгол Улсын урлагийн гавьяат зүтгэлтэн цол хүртээх тухай

Хэвлэл мэдээлэл, урлаг, боловсролын байгууллагад олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж уншигч олны таашаалд нийцсэн хошин бөгөөд хурц тод шүүмжлэлтэй аж байдал, улс төр, нөхөрсөг хошин шог болон уран зургийн бүтээлүүд туурвиж монголын дүрслэх урлагт хошин шог зургийг бие даасан төрөл болгон хөгжүүлэхэд оруулж байгаа

хувь нэмрийг нь үнэлж "Тоншуул" сэтгүүлийн уран сайхны редактор, шог зураач Цэвэгийн Байдыд Монгол Улсын урлагийн гавьяат зүтгэлтэн цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2005 оны 10 дугаар сарын 27-ны өдөр

Дугаар 72

Улаанбаатар хот

Лувсанцэрэнгийн Ихбаярт Монгол Улсын соёлын гавьяат зүтгэлтэн цол хүртээх тухай

Соёл, урлагийн байгууллагад олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж үзэгчдийн таашаалд нийцсэн шилдэг бүтээлүүд туурвин телевизийн нэвтрүүлгийн чанар, үр нөлөөг дээшлүүлэхэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж "UBS"

телевизийн зураглаач Лувсанцэрэнгийн Ихбаярт Монгол Улсын соёлын гавьяат зүтгэлтэн цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

2005 оны 10 дугаар сарын 27-ны өдөр

Дугаар 73

Улаанбаатар хот

Отрядын Гүндэгмаад Монгол Улсын гавьяат тамирчин цол хүртээх тухай

Буудлагын спортын төрлөөр дэлхий, тив, олон улсын чанартай болон улсын аварга шалгаруулах тэмцээнд удаа дараа амжилттай оролцож, спортын өндөр амжилт үзүүлж байгааг нь үнэлж Зэвсэгт хүчний "Алдар" спорт хорооны

тамирчин Отрядын Гүндэгмаад Монгол Улсын гавьяат тамирчин цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЭНХБАЯР

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2005 оны 9 дүгээр сарын 28-ны өдөр

Дугаар 202

Улаанбаатар хот

Зарим бүсийн хөгжлийн хөтөлбөр батлах тухай

Бүсчилсэн хөгжлийн удирдлага, зохицуулалтын тухай хуулийн 12.1.2-ыг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Баруун бүсийн хөгжлийн хөтөлбөрийг 1 дүгээр, Хангайн бүсийн хөгжлийн хөтөлбөрийг 2 дугаар, Төвийн бүсийн хөгжлийн хөтөлбөрийг 3 дугаар, Зүүн бүсийн хөгжлийн хөтөлбөрийг 4 дүгээр хавсралт ёсоор тус тус баталсугай.

2. Хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх ажлыг удирдлага, зохицуулалтаар хангаж, биелэлтэд нь хяналт тавьж ажиллахыг Монгол Улсын Шадар сайд Ч.Улаанд үүрэг болгосугай.

3. Хөтөлбөрүүдэд дэвшүүлсэн тэргүүлэх зорилт болон хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэлийн дагуу холбогдох арга хэмжээг Монгол

Улсын эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх жил бүрийн үндсэн чиглэл, улсын төсөв, бүсийн хэлэлцээрт үе шаттайгаар тусган хэрэгжүүлэхийг Засгийн газрын гишүүд, Баруун, Хангайн, Төвийн, Зүүн бүсийн Зөвлөлийн дарга нарт даалгасугай.

4. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг батлан, үйл ажиллагаагаа уялдуулан зохицуулж ажиллахыг бүсийн Зөвлөлийн дарга, холбогдох аймгийн Засаг дарга нарт тус тус даалгаж, Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн дарга нарт зөвлөсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ САЙД

Ц.ЭЛБЭГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН
ШАДАР САЙД

Ч.УЛААН

МОНГОЛ УЛСЫН БАРУУН БҮСИЙН ХӨГЖЛИЙН ХӨТӨЛБӨР

(2006-2015 он)

ОРШИЛ

Өргөн удам нутагтай, хүн ам цөөнтэй зэрэгцээ хүн амын тодорхой хэсэг бэлчээрийн мал аж ахуй эрхлэн таруу нутагладаг онцлогтой манай улсын хувьд бүс нутгуудын хэмжээнд өөрөөр хэлбэл, аймаг, сумдын оновчтой хамтын ажиллагаанд тулгуурлан хөгжлийн тэргүүлэх болон стратегийн зорилтуудыг тодорхойлон хэрэгжүүлэх нь зарчмын ач холбогдолтой байна. Ийм учраас Улсын Их Хурал 2001 онд "Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал"-ыг, 2003 онд "Бүсүүдийн хөгжлийн дунд хугацааны стратеги (2010 он хүртэл)", "Бүсчилсэн хөгжлийн удирдлага, зохицуулалтын тухай хууль"-ийг тус тус батлан гаргасан. "Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал"-д Монгол Улсыг Баруун, Хангайн, Төвийн, Зүүн, Улаанбаатарын гэсэн 5 бүсээр бүсчилэн хөгжүүлэхээр заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2003 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан "Монгол Улсын бүсүүдийн хөгжлийн дунд хугацааны стратегид үндэслэн бүс бүрийн хөгжлийн хөтөлбөрийг тухайн бүсэд багтах аймгуудын оролцоотой 2003 оноос эхлэн боловсруулж, холбогдох төсөл, арга хэмжээг жил бүрийн үндсэн чиглэл, улсын төсөвт тусган дас дараатай хэрэгжүүлэхийг Засгийн газарт..." даалгасан байна¹. Мөн Улсын Их Хурлын 2004 оны сонгуулийн үр дүнд байгуулагдсан Засгийн газрын үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөрт "Бүс нутгийн онцлог тохирсон бүс нутгийн хөгжлийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ", "Бүс нутагт өндөр ач холбогдол бүхий хот, суурин газруудыг хөгжүүлэхээ замаар хот, хөдөөгийн ялгааг багасгах бодлогыг хэрэгжүүлнэ", "Хөдөөгийн дээд бүтэц, харилцаа холбоог бүс нутгийн хэмжээнд хөгжүүлж, орон нутгийн онцлог, давуу талыг дэмжих замаар зах зээлд өрсөлдөх чадварыг нь бэхжүүлэнэ."² гэсэн томоохон зорилтуудыг тусгасан байна.

Монгол Улсын бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлал, Бүсүүдийн хөгжлийн дунд хугацааны стратеги (2010 он хүртэл), Бүсчилсэн хөгжлийн удирдлага, зохицуулалтын тухай хууль болон шинэ тогтолцоонд шилжиж эхэлсэн үеэс өнөөг хүртэл хэрэгжүүлж ирсэн хөгжлийн бодлогын бусад баримт бичгийн гол санаа, хэрэгжилтийн явц, үр дүн, залгамж чанар нь Монгол Улсын Баруун бүсийн

хөгжлийн энэхүү хөтөлбөрт тусгалаа олсон бөгөөд уг хөтөлбөрийг боловсруулах үзэл баримтлалын үндэс болсон юм.

Баруун бүсэд өнөөгийн байдлаар 411.6 мянган хүн буку манай улсын нийт хүн амын 16.2 хувь оршин сууж байна. 2004 оны байдлаар 1989 оны дүнтэй харьцуулахад 1000 хүнд ногдох төрөлт 46 хувиар, 1000 хүнд ногдох ердийн цэвэр өсөлт мөн тэр хэмжээгээр буурчээ. Шилжин явагчдын тоогоороо Баруун бүс улсын хэмжээнд тэргүүлж байгаа нь тус бүсэд хүн амын жилийн дундаж өсөлт буурах үндсэн шалтгаан болж байна. Хүн амын шилжих хөдөлгөөний урсгал Улаанбаатар хот болон Төвийн бүс рүү чиглэж байгаа нь манай улсын төв хэсэгт бэлчээрийн даац хэтэрч, экологийн тэнцвэрт байдал алдагдах, Баруун бүс нутагт хүн ам цөөрч нутаг орон эзгүйрэх сөрөг үр дагаврыг бий болгож байна.

Баруун бүс нь эдийн засгийн хөгжлийн түвшин бусад бүсүүдээс харьцангуй доогуур байна. 2004 оны байдлаар нэг хүнд ногдох дотоодын нийт бүтээгдэхүүн 342.3 мян.төгрөг байгаа нь улсын дунджаас 2.2 дахин, бусад бүсүүдээс 1.3-2.4 дахин бага байна. Баруун бүсийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд 75.5 хувийг хөдөө аж ахуй, 26.2 хувийг үйлчилгээ, -1.7 хувийг аж үйлдвэр, барилгын салбар эзэлж байна. Эдийн засагт хөдөө аж ахуйн салбарын эзлэх хувь харьцангуй өндөр, аж үйлдвэрийн салбарын эзлэх хувийн жин өчүүхэн бага байгаа нь бусад бүсүүдээс ялгагдах гол онцлог мөн.

Баруун бүсэд ажилгүйдэл бусад бүсээс илүү их байна. 2004 оны байдлаар ажилгүйдлийн түвшний улсын дундаж 3.6 хувь байхад энэ бүс нутагт 5.3 хувьтай байна. Ажилгүйдлийг дагалдан ядуурал ихсэж байна.

Боловсрол, эрүүл мэнд зэрэг нийгмийн салбаруудын хүрээнд шийдвэрлэвэл зохих олон асуудал хуримтлагдсан байна.

Байгалийн нөөцийн ашиглалт, хамгааллын холбогдолтой шийдвэрлэвэл зохих асуудлууд ч энэ бүсэд цөөнгүй байна. Баруун бүсийн Их нууруудын

¹ "Монгол Улсын бүсүүдийн хөгжлийн дунд хугацааны стратеги" батлах тухай УИХ-ын тогтоол. "Бүс нутгийн удирдлага, төлөвлөлт" ном. УБ, 2003. хууд 51.

² Монгол Улсын Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр. Монгол Улсын Их Хурлын 2004 оны 24 дүгээр тогтоолын хавсралт

хотгорт Монгол орны нийт элсний 50 хувиас илүү нь байдаг бөгөөд хамгийн их цөлжилтөд өртсөн газар болно. Сүүлийн жилүүдэд малын тоо толгой өсөж, нийт нутгийн хэмжээгээр бэлчээрийн даац хүрэлцэхгүй байдал ажиглагдаж байна. Худаг, ус тойрсон бага хэмжээний газар олон тооны мал төвлөрч бэлчээрийн талхагдлыг ихэсгэж байна. Ойг зөвшөөрөлгүйгээр огтолж ашиглах явдал ихсэж аймгийн төв, суурин газрын ойролцоох ой модны нөөц эрс багасчээ. Элсний нүүдлийг зогсоох, цөлжилтөөс хамгаалах явдал нь энэ бүс нутгийн байгаль хамгааллын тулгамдсан асуудлын нэг болоод байна.

Баруун бүсийн хөгжлийн ойрын ирээдүйн гол стратеги нь хүнээ эрхэмлэн мэдээлсэн, байгаль орчныхоо онцлогт зохицсон, мэдлэг, мэдээллийн технологи, шинжлэх ухааны ололтод суурилсан, өндөр өсөлттэй, өөрийгөө тэтгэдэг, оновчтой бүтэц бүхий эдийн засагтай бүс болоход оршиж байна.

Баруун бүсийн хөгжлийн хэтийн төлөвийг хөтөлбөрт тусгасан 2006-2010, 2011-2015 он гэсэн 2 үе шатаар, дундаж хувилбараар авч үзэхэд дараахь байдалтай байна. Үүнд:

I үе шат (2006-2010 он)-ны эцэст бизнесийн үйл ажиллагаа идэвхжиж, эдийн засгийн өндөр өсөлтийг хангах тааламжтай нөхцөл бүрдэхийн зэрэгцээ экспортын үйлдвэрлэл, үйлчилгээ өргөжиж, эдийн засгийн бүтэцэд аж үйлдвэрийн эзлэх байр суурь сайжирч, эрдэс баялгийн үйлдвэрүүд, үйлдвэрлэл, технологийн парк, худалдаа, эдийн засгийн чөлөөт бүсүүд байгуулагдан, дотоодын нийт бүтээгдэхүүний жилийн дундаж өсөлт 20.0 хувиас доошгүй байх боломжтой байна. Ялангуяа Баян-Өлгий аймгийн Асгатын мөнгөний, Завхан аймгийн Баян-Айргийн ээс, алтны, Ховд аймгийн Мянганы газрын ховор элементийн зэрэг эрдэс баялгийн орд газруудад түшиглэсэн олборлох үйлдвэрүүд ашиглалтад орсноор Баруун бүсийн эдийн засгийн хөгжилд томоохон өөрчлөлт гаргах болно. Мөн түүнчлэн Дөргөний болон Тайширын усан цахилгаан станц, хэвтээ, босоо тэнхлэгийн авто зам ашиглалтад орно. Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд аж үйлдвэрийн салбарын эзлэх хувийн жин 9 дахин өсөж, ялангуяа уул уурхайн үйлдвэрлэл өндөр ач холбогдолтой байх болно. Энэ үе шатанд хүн амын ядуурлыг Мянганы хөгжлийн зорилтод дэвшүүлсний дагуу 1998 оны түвшингээс 30 хувиар бууруулах боломж бүрдэнэ.

II үе шат (2011-2015 он)-ны эцэст эдийн засгийн бүтэц ихээхэн сайжирч, дэвшилтэт техник, технологи, менежмент бүхий үйлдвэрлэл, технологийн паркийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээ өсөн мэдлэгт суурилсан эдийн засгийн үндэс суурь тавигдах ба өмнөх шатанд байгуулагдсан уул уурхайн болон боловсруулах салбарын

үйлдвэрүүдийн үйл ажиллагаа жигдрэхийн зэрэгцээ Говь-Алтайн Талын мэлтэсийн алтны орд зэрэг өндөр үр ашигтай үйлдвэрүүд шинээр ашиглалтад орох болно. Бүсийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүн жилд дунджаар 9.7 орчим хувиар тогтвортой өсөх төлөвтэй байна. Бүсийн аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний жилийн дундаж өсөлт 11.7 хувьтай байхаар байна. Ажилгүйдэл эрс багасч, ядуурал 1998 оны түвшингээс 2 дахин бууран нийгмийн олон асуудлыг бүс биеэ даан шийдэх боломж бүрдэнэ.

Баруун бүсийн хөгжлийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд бүсийн харьцангуй хоцрогдлыг богино хугацаанд даван туулж, бүс нутгийн хүн ам төрж өссөн нутагтаа ая тухтай ажиллаж, амьдрах таатай орчин бүрдэх болно.

Баруун бүсийн хөгжлийн хөтөлбөр нь 1) Эдийн засгийн хөгжил; 2) Нийгмийн хөгжил; 3) Байгалийн нөөцийн ашиглалт, байгаль орчны хамгаалал; 4) Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх нийтлэг арга хэрэгсэл гэсэн 4 бүлгээс бүрдэж байгаа болно. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг цаг хугацаа, хөрөнгө санхүүгийн талаар нарийвчлэн тодорхойлох, мөн хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд тогтмол хяналт-шинжилгээ хийж байх зорилгоор "Хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд хийх хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ"-ний үзүүлэлтийг хавсралтаар оруулав.

Нэг. Эдийн засгийн хөгжил

1.1. Эдийн засгийн өсөлтийг дэмжиж, салбарын зохистой бүтцийг бий болгох бодлого

Үндэслэл: Баруун бүс нутагт эдийн засгийн хөгжлийн түвшин бусад бүсүүдээс харьцангуй доогуур байна. Нэг хүнд ногдох дотоодын нийт бүтээгдэхүүн 2004 оны байдлаар 342.3 мян төгрөг байгаа нь улсын дунджаас 2.2 дахин, бусад бүсүүдээс 1.3-2.4 дахин бага байна.

Баруун бүсийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд 2004 оны байдлаар хөдөө аж ахуйн салбар 75.5 хувь, аж үйлдвэрийн салбар -1.7 хувь, үйлчилгээний салбар 26.2 хувийг тус тус эзэлж байна. Энэ байдал нь хөдөө аж ахуйн салбарт байгалиас шууд хараат бэлчээрийн мал аж ахуй голлох үүрэгтэй байгаа өнөөгийн нөхцөлд бүсийн эдийн засгийн бүтэц ихээхэн хоцрогдсоныг гэрчилж байгаа юм.

Бүсийн аж үйлдвэрийн салбарын хөгжил ч ихээхэн доогуур түвшинд байна.

Баруун бүсийн хөгжлийн түвшний нэгдсэн индекс 0.177 байгаа нь Хангайн бүсээс 1.4, Төвийн бүсээс 1.7, улсын дунджаас 2 дахин бага байна. Түүнчлэн ашигт малтмалын судлагдсан нөөцийн индексийн хувьд ч бусад бүсүүдтэй харьцуулахад хамгийн бага байна.

Харин ажиллах хүчний хангалттай нөөц байгаа юм. Мөн улсын нийт малын 30 орчим хувь, хонины нэхий бэлтгэлийн 20 орчим хувь, ямааны арьс бэлтгэлийн 20 гаруй хувь, хонины ноос бэлтгэлийн 30 гаруй хувь, ямааны ноолуур бэлтгэлийн 34 орчим хувь тус бүсэд ногдож байна. Ихээхэн хэмжээний мах бэлтгэх боломж бас бий. Иймд мал аж ахуй, газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн түүхий эдийн арвин их нөөцдөө тулгуурлан экологийн цэвэр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх жижиг, дунд үйлдвэрүүдийг хөгжүүлэх боломж байна.

Баруун бүс нутаг нь газрын нөөцийн хувьд газрын сангийн ангилал бүрээр бусад бүсүүдээс зарим үзүүлэлтээр давуу байна. Гэвч ашигт малтмалын хувьд улсын батлагдсан нөөцийн багахан хувийг эзэлдэг сул талтай. Эхний ээлжинд Баян-Өлгийн Асгатын мөнгөний, Завханы Баян-Айргийн зэс, алтны, Говь-Алтайн Тальын мэлтэсийн алтны, Ховдын ховор металлын орд газруудыг даруй ашиглаж эхлэх талаар шийдвэртэй алхам хийн, оновчтой эзэмших, эрчим хүч, зам тээвэр, харилцаа холбооны чиглэлээр одоо хэрэгжиж эхлээд байгаа томоохон төслүүдийг богино хугацаанд бүрэн хэрэгжүүлж Баруун бүсийн эдийн засгийн салбарын бүтцийг шинэчлэн сайжруулах боломж байна.

Хөгжлийн дээр дурдсан нөөц боломжуудыг бүрэн ашиглах, экосистемийн тэнцвэрт байдалд зохицсон эдийн засгийн салбарын оновчтой бүтэц, өндөр өсөлтийг бий болгох нь Баруун бүсийн эдийн засгийн хөгжлийн нэн тэргүүний тулгамдсан зорилт мөн.

Нэгдүгээр үе шат (2006-2010 он):

Тэргүүлэх зорилт 1. Бүсийн эдийн засгийн салбарын бүтцийг шинэчлэн, дотоодын нийт бүтээгдэхүүний жилийн дундаж өсөлтийг 20-иос доошгүй хувьд хүргэнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

- § эрдэс түүхий эдийн нөөцийг ашиглах үйлдвэрлэлийг түлхүү хөгжүүлэх бодлого баримтлах;
- § шинэ техник, технологи нэвтрүүлэх замаар бүтээгдэхүүний гадаад зах зээлд өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, экспортын бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх, үйлдвэрлэл, технологийн паркууд байгуулах;
- § Засгийн газрын "Жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих хөтөлбөр"-ийг бүсийн хэмжээнд шуурхай хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд эн түрүүнд мал аж ахуй, газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүнийг бүрэн

боловсруулах жижиг, дунд үйлдвэрүүдийг эрчимтэй хөгжүүлэх;

- § хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн тогтвортой өсөлтийг хангах;
- § эрчим хүч, авто зам, харилцаа холбоо, мэдээллийн сүлжээг хөгжүүлэх хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх;
- § аялал жуулчлалын салбарыг эрчимтэй хөгжүүлж, эдийн засгийн өсөлтөд мэдэгдэхүйц нөлөө бүхий салбар болгох;
- § бүсийн төвүүдэд Технологи дамжуулах төв байгуулах, мэргэжлийн боловсон хүчин бэлтгэх, мэдээллээр хангах ажлыг зохион байгуулах;
- § хилийн боомтуудын үйл ажиллагааг улам сайжруулж, дотоодын хуримтлалыг эрс нэмэгдүүлэх;
- § аймгуудад хүнс, өргөн хэрэглээний бараа, түүхий эдийн бөөний худалдааны сүлжээний хамрах хүрээг өргөтгөх, худалдааны чөлөөт бүс байгуулах;
- § уул уурхайн аж үйлдвэр, аялал жуулчлалын салбарыг түлхүү хөгжүүлэх зорилгоор хөрөнгө оруулагчдад зориулан эдийн засаг, эрх зүйн таатай орчин бүрдүүлэх арга хэмжээ авах;
- § төсвийг макро эдийн засгийн бодлого болон бүсийн хөгжлийн энэхүү хөтөлбөртэй нягт уялдуулан боловсруулах;
- § Баруун бүсийн хөгжлийг дэмжих сан байгуулж, банк, санхүүгийн оновчтой тогтолцоо бүрдүүлэх.

Гарах үр дүн: Бүсийн эдийн засагт аж үйлдвэр, үйлчилгээний салбар тэргүүлэх байр суурьтай болох үндэс тавигдана.

Тэргүүлэх зорилт 2. Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлд аж үйлдвэрийн салбарын хувийн жинг 50 гаруй хувьд хүргэнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

- § эдийн засгийн өндөр үр ашигтай эрдэс баялгийн олборлох болон боловсруулах үйлдвэрүүдийг шинээр байгуулах;
- § Хөвд, Улиастай хотуудад үйлдвэрлэл, технологийн паркууд байгуулж хөгжүүлэх;
- § Улаангом, Өлгий, Алтай хотуудад мал аж ахуй, газар тариалангийн түүхий эдэд түшиглэсэн экологийн цэвэр бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг өргөтгөж, экспортыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээ авах;

§ мал аж ахуй, газар тариалангийн түүхий эдэд түшиглэсэн боловсруулах үйлдвэрлэл болон аялал жуулчлалын салбарт гадаадын зээл, тусламжийг түлхүү хуваарилуулан ашиглах талаар Засгийн газартай нягт хамтран ажиллаж дэмжлэг авах;

§ Ховд, Увс, Говь-Алтай аймагт барилгын материалын үйлдвэрлэлийг төрөлжүүлэн хөгжүүлж, энэ чиглэлийн үйлдвэрлэлийн тоног төхөөрөмжийг гааль болон нэмүү өртгийн татвараас чөлөөлүүлэх, хөнгөлөлт үзүүлэх арга хэмжээ авах;

§ Бүсийн нүүрсний нөөцийг нэмэгдүүлэх, экспортлох зорилгоор "Нүүрс" хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлэх.

Гарах үр дүн: Бүсийн эдийн засагт аж үйлдвэрийн салбар давамгайлах үүрэг гүйцэтгэх болно.

Хөбрдугаар үе шат (2011-2015 он):

Тэргүүлэх зорилт 1. Бүсийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүний өсөлтийг 9.0 хувиас доошгүй тогтвортой байлгах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ бизнесийн орчинг аймаг тус бүрийн онцлогт нийцүүлэн сайжруулах;

§ үйлдвэрлэл, технологийн паркуудаар дамжуулан дэвшилтэт техник, технологийг нэвтрүүлэх;

§ эрдэс баялгийн орд газруудад түшиглэсэн ашигт малтмалыг олборлох, боловсруулах үйлдвэрүүдэд дэмжлэг үзүүлэх, шинээр байгуулах;

§ мал аж ахуй, газар тариалангийн түүхий эд боловсруулах үйлдвэрлэлийг дэмжиж, экологийн цэвэр бүтээгдэхүүний экспортыг эрс нэмэгдүүлэх;

§ аялал жуулчлалын салбарыг эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэл болгох;

§ бүсийн хөгжлийн банк байгуулан ажиллуулж эхлэх.

Гарах үр дүн: Бүсийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүний бодит өсөлт тогтворжиж, мэдлэгт суурилсан эдийн засгийн үндэс суурь бий болно.

Тэргүүлэх зорилт 2. Бүсийн аж үйлдвэрийн салбарын бүтээгдэхүүний жилийн дундаж өсөлтийг 11.7 хувьд хүргэж, эдийн засгийн салбарын бүтцийг улам боловсронгуй болгоно.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ эдийн засгийн бүтцийн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж олборлох, боловсруулах үйлдвэрлэл, аялал жуулчлалын салбарт тулгуурлан бүсийн аймгууд бие даан хөгжих нөхцөлийг бүрдүүлэх;

§ нүүрс, хөнгөн, хүнсний үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүний экспортыг нэмэгдүүлэх;

§ хүн амын хүнс, өргөн хэрэглээний бараа, түүхий эдийн бөөний худалдааны сүлжээний хамрах хүрээг өргөтгөх;

§ даатгалын үйлчилгээний хамрах хүрээг өргөтгөж, нэр төрлийг олшруулан, ялангуяа байгаль, цаг уурын эрсдэл ихтэй мал аж ахуй, газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг даатгалд бүрэн хамруулах;

§ барилгын материалын үйлдвэрлэлээр бүсийн хэрэгцээг бүрэн хангадаг болох;

Гарах үр дүн: Бүсийн эдийн засагт аж үйлдвэр, үйлчилгээний салбар тэргүүлэх байр суурьтай болж, экспортын бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл эрс нэмэгдэнэ.

1.2. Аж үйлдвэрийн хөгжил

Үндэслэл: Баруун бүсэд нэг хүнд ногдох аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний борлуулалт 28.4 мянган төгрөг байгаа нь бусад бүсүүдтэй харьцуулахад хамгийн бага байгаа бөгөөд улсын дунджаас 16.4 дахин, Улаанбаатарынхаас 22.9 дахин, Хангайн бүсийнхээс 28.3 дахин бага байна.

Энэ бүс нутагт аж үйлдвэрийн салбар, түүний дотор жижиг, дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээ хэт сул хөгжсөн юм. Арьс шир, ноос, ноолуур, мах, сүү зэрэг мал аж ахуйн гаралтай түүхий эдийг боловсруулах хөнгөн, хүнсний үйлдвэрүүд нь түүхий эдэд худалдан авах бэлэн мөнгө, эргэлтийн хөрөнгөний хуримтлалгүй, банкны зээлийн хүү өндөр, бүтээгдэхүүнээ зах зээлд борлуулах, өрсөлдөх чадвар хомс зэргээс шалтгаалан үйлдвэрлэл дорвитой өсөж чадахгүй байна. Мал аж ахуйн гаралтай түүхий эдийг боловсруулалгүй экспортлох явдал давамгайлж байна.

Баруун бүс нутагт аж үйлдвэрийн салбарыг хөгжүүлэх түүхий эдийн нөөц харьцангуй их бий. Тухайлбал, экспортлох боломжтой улсын нийт махны 23.3 хувь тус бүсэд ногдож байгаа бөгөөд энэхүү үзүүлэлтээр Хангайн бүсийн (37.5 хувь) дараа орж байна. Иймд махны чиглэлийн жижиг, дунд үйлдвэрүүдийг байгуулж хөгжүүлэх замаар махны экспортын орлогыг нэмэгдүүлэх боломжтой. Мөн хонь, ямааны ноос, ноолуур бэлтгэлийн

чадавхийн хувьд баруун бүс нь улсад тэргүүлдэг бөгөөд улсын нийт хонины ноос бэлтгэлийн 30.4 хувийг, ямааны ноолуурын 33.8 хувийг, тэмээний ноосны 27.3 хувийг, адуу, үхрийн хөөврийн 18.4 хувийг тус тус бэлтгэх чадавхитай байна.

Баруун бүсийн хэмжээнд өнөөгийн байдлаар нийт 15 төрлийн ашигт малтмалын 294 орд, илэрц байгаагаас 39 нь 8 төрлийн ашигт малтмалын орд, бусад нь илрэлүүд байна. Үүнд: алтны 12, алт-холимог металлын 2, мөнгөний 1, зэсийн 2, мөнгө-холимог металлын 1, гянтболдын 3, газрын ховор элемент, төмөр ба фосфоритын тус бүр 1, нүүрсний 15 орд тус тус судлагджээ. Эдгээр ордуудад 0.5 тонн алт (Монгол Улсын бодогдсон нийт нөөцийн 0.35%), 2850.0 тн мөнгө (33.0%), 124.9 мян.тн зэс (2.0%), 33.6 мян.тн гянтболд (20.0%), 94.6 сая тн нүүрс (1.0%), 31.6 сая тн фосфорит (11.0%) агуулагдаж байна. Баруун бүсэд уул уурхайн салбарыг хөгжүүлэхийн тулд юуны өмнө алт, алт-холимог металл, мөнгө, фосфорит, мөнгө-холимог металл, гянтболд, газрын ховор элементийн орд газруудыг ашиглах, энэ чиглэлээр хийх хайгуулын ажлыг эрчимжүүлэх шаардлагатай байна.

Аймгийн төв, томоохон суурин газарт хөдөө аж ахуйн түүхий эд боловсруулах зориулалт бүхий экспортын баримжаатай жижиг, дунд үйлдвэрүүдийг шинээр байгуулах, хуучин үйлдвэрүүдийн тоног төхөөрөмжийг шинэчлэх, дотоод, гадаадын хөрөнгө оруулагчдыг татах эдийн засаг, эрх зүйн таатай орчин бүрдүүлэх зэрэг арга хэмжээ авах шаардлага их байна.

Нэгдүгээр үе шат (2006-2010 он):

Тэргүүлэх зорилт 1. Нөөц нь тогтоогдсон ашигт малтмалын томоохон орд газруудыг ашиглалтад оруулах замаар бүсийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд уул уурхайн салбарын бүтээгдэхүүний эзлэх хувийн жинг нэмэгдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ ашигт малтмалын эрэл хайгуул, зураглалын ажлын тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлох, эхний ээлжинд ашиглах боломжтой эрдэс баялгийн нөөц тогтоох, хэрэглэх шаардлагатай олборлолтын технологид дүгнэлт гаргах, олборлох, боловсруулах ажилд хяналт тавих ажлыг сайжруулах;

§ Баян-Өлгий аймгийн Асгатын мөнгөний, Улаан-Уулын гянтболдын, Завханы Баян-Айргийн зэс, алтны, Ховдын Мангадын Халзан Бүргэтэйн ховор металлын ордуудыг ашиглалтад оруулах;

§ шинээр байгуулагдах уул уурхайн үйлдвэрүүдийн бүтээгдэхүүнийг экспортлоход анхаарах;

§ ашигт малтмалын ордуудыг ашиглалтад оруулахад шаардлагатай дэд бүтэц, уурхайн цогцолборыг байгуулах асуудлыг гадаадын хөрөнгө оруулалтаар шийдвэрлэх арга хэмжээ авах;

§ Ховд, Увс, Баян-Өлгий аймагт барилгын материалын (цемент, тоосго зэрэг), Говь-Алтай, Завхан аймагт магнезит, керамзит, төмөр бетон эдлэхүүний болон өнгөлгөөний чулуу, шохойн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх;

§ давсны ордуудыг түшиглэн химийн болон бүтээгдэхүүн гаргах олборлох болон боловсруулах үйлдвэрүүд байгуулан иоджуулсан хүнсний давсны улсын хэрэглээний 60 хувийг хангах;

§ Ховд аймгийн нутаг дэвсгэрт нүүрсний хайгуул хийж, нүүрсний уурхай байгуулах;

§ Баян-Өлгий аймгийн Нүүрст хотгор, Ховдын Хөшөөт, Увсын Хартарвагатай, Хүдэн, Ихмянган, Говь-Алтайн Зээгт, Хүрэнголын нүүрсний уурхайнуудын нүүрс олборлолтыг нэмэгдүүлж, бүсийн хэрэгцээг хангах, улмаар экспортод гаргах;

§ нүүрсний уурхайнуудыг түшиглэн шахмал түлшний үйлдвэр байгуулах;

§ Хартарвагатайн нүүрсний уурхайн дэргэд нүүрсний хийгээр ажиллах жижиг оврын цахилгаан станц барих;

§ Говь-Алтай, Ховд аймгийн нутаг дэвсгэрт газрын тосны хайгуулын ажлыг эрчимжүүлэх;

§ Баруун бүсийн эрдэс баялгийн нөөцөд тулгуурлан бүсийн эдийн засгийн өсөлтийг хурдасгаж, салбарын бүтцийг шинэчлэн өөрчлөх мастер төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлэх;

§ Баруун бүсийн эрдэс баялгийн нөөцөд геологи хайгуулын иж бүрэн тандалт судалгаа хийх мастер төлөвлөгөө боловсруулж хэрэгжүүлэх.

Гарах үр дүн: Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн хурдацтай өсөлтийн үр дүнд бүсийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд уул уурхайн салбарын эзлэх хувийн жин өснө.

Тэргүүлэх зорилт 2. Бүсийн аж үйлдвэрийн салбарт боловсруулах аж үйлдвэрийн эзлэх хувийн жинг тууштай нэмэгдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн зориулалттай импортоор оруулах техник, тоног төхөөрөмжийг гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас хөнгөлөх, чөлөөлөх саналыг Засгийн газарт тавьж шийдвэрлүүлэх;

§ экспортын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэдэг жижиг, дунд үйлдвэрийн импортолж байгаа үйлдвэрлэлийн зориулалттай үндсэн болон туслах материалыг гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас хөнгөлөх, чөлөөлөх саналыг Засгийн газарт тавьж шийдвэрлүүлэх;

§ бүсийн жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих "Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн сан" байгуулж ажиллуулахыг дэмжих;

§ Монгол банк, арилжааны банкуудтай хамтран ажиллаж жижиг, дунд үйлдвэрт зориулан бага хүүтэй, урт хугацааны арилжааны зээлийн эх үүсвэрийг бий болгох, нэмж олох арга хэмжээ авах;

§ улсын болон орон нутгийн захиалгаар санхүүжих төсөл, хөтөлбөр, арга хэмжээнд жижиг, дунд үйлдвэрийг түлхүү хамруулах бодлого баримтлах;

§ Ховд, Улиастай хотод холимог үйлдвэрлэлийн "Ховд", "Улиастай" үйлдвэрлэл, технологийн парк байгуулах;

§ орон нутгийн туршлагыг харгалзан аймгийн төвүүдэд эсгий, эсгий гутал, ноос угаах төрөлжсөн болон хоршсон үйлдвэрлэлийг өргөтгөн хөгжүүлэх;

§ бүсийн тулгуур төв, аймгийн төвд гурил, гурилан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, загас, жимс, жимсгэнэ, хүнсний ногоо боловсруулж савлах, Алтайн бренди хөх арвайн гурил үйлдвэрлэх, рашаан, ингэний сүү савлах хүнсний үйлдвэрүүдийг байгуулан ажиллуулах;

§ сүү, сүүн бүтээгдэхүүн гаргах, мах боловсруулах үйлдвэрүүдийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, төрөлжүүлэн савласан мах, махан ба сүүн бүтээгдэхүүн экспортлохыг дэмжих;

§ малын арьс шир, ноос ноолуур зэрэг түүхий эдийг боловсруулж гутал, дээл, нэхий эдлэл, эсгий, сүлжмэл бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх жижиг, дунд, хөнгөн үйлдвэрүүдийг шинээр байгуулахыг дэмжих;

§ бөөний худалдааны сүлжээг бүх аймагт бий болгон, энэ сүлжээнд хамрагдах аум, аж ахуйн нэгж, иргэдийн тоог нэмэгдүүлэх;

§ худалдаа, үйлчилгээний захуудыг төрөлжүүлж, хүнсний бүтээгдэхүүнийг стандартын

шаардлага хангасан битүү байртай болгон орчныг тохижуулах арга хэмжээ авах;

§ Баян-Өлгийн Цагааннуурын худалдааны чөлөөт бүсийг нээн ажиллуулах ажлыг зохион байгуулах;

§ Ярант, Хандгайтын хилийн боомтыг түшиглэн худалдааны чөлөөт бүс байгуулах;

§ Бургастай, Боршоо, Арцсуурь зэрэг хилийн боомтуудыг материаллаг бааз, мэргэжлийн боловсон хүчнээр бэхжүүлж, байнгын ажиллагаатай олон улсын чанартай болгон, хилийн худалдаа, үйлчилгээг шуурхай болгох арга хэмжээ авах.

Гарах үр дүн: Боловсруулах аж үйлдвэрийн үйлдвэрлэл тогтвортой өсөж, ялангуяа экспортын бүтээгдэхүүний эзлэх хувь хэмжээ нэмэгдэнэ.

Тэргүүлэх зорилт 3. Төрийн захиргааны байгууллагуудаас жижиг, дунд үйлдвэр эрхлэгчдэд үзүүлж байгаа үйлчилгээг шуурхай, чирэгдэлгүй болгоно.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ төрийн захиргааны бүх шатны байгууллагаас аливаа бүртгэл, лиценз, зөвшөөрлийг цахим сүлжээгээр олгодог тогтолцоог бүрдүүлж хэвшүүлэх;

§ үл хөдлөх эд хөрөнгийн бүртгэлийн нэгжийн тоог олшруулах, бүртгэлийг хөнгөвчлөх, хураамжийг үйлчилгээний өөрийн өртөгтэй нь нийцүүлэн тогтоож мөрдөх;

§ нийтийн ашиг сонирхол, хүний эрүүл мэнд, хүрээлэн байгаа орчин, улс орны аюулгүй байдлыг хамгаалах объектод тогтоосон заавал мөрдөх стандартаас бусад стандартыг аль болох зөвлөмжийн шинж чанартай болгож цөөрүүлэх;

§ аймаг, сумдын хэмжээнд хяналт, шалгалтын давхардлыг арилгаж, хяналт шалгалтыг бизнес эрхлэгчдэд зөвлөлгөө өгөх, мэдээллээр хангахад чиглүүлэх;

§ бизнесийн холбогдолтой хууль тогтоомж, хуулинд нууцад хамааруулснаас бусад шийдвэртэй иргэд чөлөөтэй танилцах орчинг бүрдүүлэх;

§ бизнестэй холбоотой аливаа шийдвэрийн төслийг боловсруулах, хэлэлцэхдээ олон нийтийн саналыг урьдчилан авдаг журмыг хэвшүүлэх;

§ мэргэжлийн холбоодын нэгдсэн зөвлөл байгуулж, шийдвэр боловсруулах явцад оролцуулж байх.

Гарах үр дүн: Жижиг, дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэхэд учирдаг саад, бэрхшээл арилж, оронд нь дэмжиж туслах арга ажиллагаа давамгайлна.

Хоёрдугаар үе шат (2011-2015 он):

Тэргүүлэх зорилт 1. Аж үйлдвэрийн салбарын дотоодын нийт бүтээгдэхүүний жилийн дундаж өсөлтийг 11.7 хувьд хүргэнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ шинээр бий болсон болон хуучин үйлдвэрүүдийн техник, технологийг шинэчлэн уул уурхайн үйлдвэрлэлийн жигд тогтвортой өсөлтийг хангах;

§ Говь-Алтайн Талын Мэлтэсийн алтны орд газрын геологи хайгуулын ажлыг гүйцэтгэж, ашиглалтад оруулах арга хэмжээ авах;

§ Ховд аймгийн Олонбулагийн нүүрсний уурхайн төслийн хүчин чадлыг бүрэн эзэмшиж, Булган, Үенч, Алтай сумын нүүрсний хэрэгцээг хангах;

§ Завхан аймгийн нүүрсний хэрэгцээг бүрэн хангах зорилгоор геологи хайгуулын ажлыг эрчимжүүлэх;

§ Завханы Алдархаан сумын фосфоритын ордод нарийвчилсан хайгуул хийж, ашиглалтын асуудлыг судалж шийдвэрлэх;

§ бүсийн төв, томоохон хотуудад шингэрүүлсэн шатдаг хийн станц барих замаар эрчим хүчний хангамжийг сайжруулах;

§ Агьтхангайн эрдэнийн чулууны орд, Алагхайрханы алт, зэс, молибдены ордын геологи, хайгуулын ажлыг дусгаж, олборлох, боловсруулах үйлдвэр байгуулах бэлтгэлийг хангах;

§ бүсийн аймгийн төвүүдэд үйлдвэрлэл, технологийн "холимог", "дагнасан", "тенант" хэлбэрийн парк байгуулах, өргөтгөх чиглэлээр үйл ажиллагааг идэвхжүүлэх;

§ махны үйлдвэрлэлтэй уялдуулан арьс ширийг стандартын дагуу ангилан бэлтгэх, энэ үндсэн дээр арьс, ширэн: бслэн сгахин эдлэл, гутал хувцас, тоноглол хэрэгжлэлийн үйлдвэрлэлийг өргөтгөн хөгжүүлэх;

§ ноос, ноолууранд анхан шатны болон гүнзгийрүүлсэн боловсруулалт хийж, дотоодын хэрэгцээг хангахын зэрэгцээ экспортын баримжаатай үйлдвэрүүдийг хөгжүүлэх.

Гарах үр дүн: Бүсийн эдийн засагт аж үйлдвэрийн салбар тэргүүлэх байр суурийг эзэлнэ.

1.3. Хөдөө аж ахуйн хөгжил

Үндэслэл: Хөдөө аж ахуй нь Баруун бүсийн хүн амын дийлэнх хэсгийн амьжиргааны эх үүсвэрийн баталгаа болсон хэвээр байна. 2004 оны байдлаар манай улсын нийт мал сүргийн 30.4 хувь нь Баруун бүсэд ногдож байгаа бөгөөд ямааны тоо толгойгоор улсад тэргүүлж байна.

Малын тоо толгой өсөхийн хэрээр сүргийн бүтэцэд зарим сөрөг өөрчлөлт гарч байна. Иймээс малын тоог сүргийн бүтэц, таварлаг байдал, бэлчээрийн даац, усны хангамж зэрэгтэй оновчтой уялдуулан өсгөх шаардлагатай байна. Энэ үүднээс нутгийн монгол малын доторхи шилдэг омгийн малыг үржил селекцийн ажилд зохистой ашиглах шаардлагатай байна.

Бэлчээр талхлагдах болж, малчдын хөдөлмөр зохион байгуулалтын оновчтой хэлбэр болох хоршоо, фермерийн аж ахуйг хөгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдэж байгаа ч түүний хэрэгжилтийн явц удаан, малчдын хоронго хүч, хөдөлмөр тархай, аж ахуйг удирдах арга барил дутагдалтай хэвээр байна. Малын ашиг шимийг бүрэн ашиглаж, түүхий эд, бүтээгдэхүүний чанарыг сайжруулах, боловсруулалт хийх ажил дутагдалтай байна. Малын гоц халдварт өвчний голомтуудтай тэмцэх шаардлага ч нэмэгдэж байна.

Баруун бүсэд өнөөгийн байдлаар нийт тариалсан талбай 1989 оны түвшингээс 70 орчим хувиар буурсан байна. 1 га-гаас авах ургацын хэмжээ ч их буурчээ. Газар тариаланд ашигладаг техник хэрэгслэл хуучирч, бүтээмж нь эрс буурав. Өмнө ашиглаж байсан усалтын системүүдийн үйл ажиллагаа үндсэндээ зогсонги байдалд оржээ.

Баруун бүсэд газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг эрчимтэй хөгжүүлэхийн тулд усалгаатай болон усалгаагүй тариаланг оновчтой хослуулан эрхлэх, таримлын урийн чанарыг сайжруулах, усжуулалтыг шинэ хэлбэрээр сэргээх, техник хэрэгслээр хангах зэрэг багц асуудлуудыг иж бүрнээр нь төлөвлөн шийдвэрлэх шаардлагатай байна.

Нэгдүгээр үе шат (2006-2010 он):

Тэргүүлэх зорилт 1. Бүсийн мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлэх таатай орчин бүрдүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ шилмэл омгийн мал (Өлгийн улаан ямаа, казахын ууцан сүүлт хонь, цагаан толгойт үхэр, "наран", "саран" хайнаг, Завханы сартуул хонь, буурал омгийн ямаа, Увсын Баяд үүлдрийн хонь, Тэс хэвшлийн адуу, Говь-Алтай үүлдрийн хонь, Төгрөгийн хос зогдорт тэмээ г.м)-ыг малын үржил селекцийн ажилд эрчимтэй ашиглах арга хэмжээ авах;

§ үүлдэр, омог, гойд ашиг шимт малыг богино хугацаанд өсгөхийн тулд биотехнологийн аргыг өргөн нэвтрүүлэх, бүсийн төвд малын үржлийн биологийн лаборатори байгуулах;

§ цөм, торгон сүргийн болон сайжруулсан малыг аймаг, бүсийн шилмэл малын үзэсгэлэн худалдаагаар сурталчлах, борлуулах ажлыг тогтмол зохион байгуулах;

§ төв, суурин газрын ойролцоо нутгийн үхэр, сарлагийг мах, сүүний чиглэлээр, ямааг ноолуурын чиглэлээр сонгон үржүүлэх эрчимжсэн фермерийн болон хагас суурин аж ахуй байгуулж эрхлэхийг идэвхтэй дэмжих;

§ "Нэг суурин-нэг бүтээгдэхүүн" хөтөлбөрт дэвшүүлсэн зорилтуудыг бүрэн хэрэгжүүлэх;

§ бөөний худалдааны сүлжээнд түшиглэн түүхий эд бэлтгэн нийлүүлэх бүсийн тогтолцоог боловсронгуй болгох;

§ мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийн гол асуудлуудаар мэргэжсэн туршлагатай хүмүүсээс бүрдсэн бүс дундын ажлын хэсгийг ажиллуулан энэ салбарыг хөгжүүлэх чиг хандлагын талаар байнга үнэлэлт, дүгнэлт гаргуулж байх.

Гарах үр дүн: Мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл өсч, малчдын ашиг орлого нэмэгдэнэ.

Тэргүүлэх зорилт 2. Бүсийн онцлогт нийцүүлэн бэлчээр ашиглалтын менежментийг сайжруулна.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ бэлчээрийн даацад тохируулан малын тоо толгойг өсгөн үржүүлэх бодлого хэрэгжүүлэх;

§ аймаг бүрийн бэлчээрийн менежментийн зураг гаргуулж мөрдөх;

§ бэлчээрийг хуваарьтай ашигладаг уламжлалт аргыг сэргээн баг, сумын түвшинд бэлчээр ашиглалтыг сайжруулах;

§ тусгай хамгаалалтын газрын орчинд нутаглаж буй малчдад бэлчээрийн газар ашиглах урт

хугацааны гэрээ байгуулах боломж бүрдүүлэх талаар эрх зүйн зохицуулалт бий болгох;

§ бэлчээрийн үржил шимийг сайжруулахдаа экологийн тэнцвэр алдагдахаас сэргийлэх арга хэмжээ авах;

§ бэлчээрийн био бүтээмж, төлөв байдлыг газар зүй, уур амьсгал, хөрс болон бусад холбогдох хүчин зүйлстэй нягт шүтэлцүүлэн судалж зохицуулах үүрэг бүхий бэлчээрийн менежментийн мэдээллийн төвийг аймгуудад бий болгох;

§ бүс нутагт малын тэжээлийн зориулалтаар нэг наст ба олон наст ургамал тариалж байсан уламжлалыг усралтын системд түшиглэн ээлж дараатайгаар сэргээх, аажмаар өргөтгөх, олон наст ургамлын үрийн аж ахуйг хөгжүүлэх.

Гарах үр дүн: Бүсийн хэмжээнд бэлчээрийн менежмент боловсронгуй болж бэлчээрийн даац үлэмж дээшилнэ.

Тэргүүлэх зорилт 3. Мал аж ахуйн хөдөлмөр зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгож, хөдөө аж ахуйн хоршоо, фермерийн аж ахуйг эрчимтэй хөгжүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ төрийн зохицуулалтын хөшүүргүүдийг хэрэглэн хоршоо, фермерийн аж ахуйг түргэн хурдацтай хөгжүүлэх;

§ үйлчилгээ, борлуулалт, хангамжийн хоршоодын үйл ажиллагааг дэмжих;

§ малчдын бүлэг, хоршоо, нөхөрлөлийг дэмжих;

§ нийт мал сүргийн чанар, үүлдэрлэг байдлыг сайжруулж, фермерийн аж ахуйд өндөр ашиг шимт малын гүн хөлдөөсөн үрээр хээлтүүлэг хийх аргыг нэвтрүүлэх "Үржлийн шилмэл сүрэг" дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх;

§ сүүн болон махан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх зорилгоор эрчимжсэн фермерийн загвар аж ахуй байгуулах үүсгэл санаачилгыг бүх талаар дэмжиж тодорхой төслүүдийг хэрэгжүүлэх.

Гарах үр дүн: Мал аж ахуй дахь хөдөлмөр зохион байгуулалт сайжирч, фермерийн загвар аж ахуйнууд бий болно.

Тэргүүлэх зорилт 4. Мал, амьтныг эрүүлжүүлэх ажлыг сайжруулж, гоц халдварт өвчинтэй тэмцэх арга механизмыг боловсронгуй болгоно.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ мал эмнэлгийн тогтолцоог боловсронгуй болгох арга хэмжээ авах;

§ малын эмч нарын мэдлэг мэргэжил, ур чадварыг дээшлүүлэх сургалтыг бүсийн түвшинд тогтмол зохион байгуулах;

§ мал аж ахуйн үйлдвэрлэл, мал эмнэлэг, үржил селекцийн ажилд шинжлэх ухаан, технологийн сүүлийн үеийн ололт, биотехнологийг нэвтрүүлэх арга хэмжээ авах;

§ мал эмнэлэг, үржлийн ажил, үйлчилгээг стандартчилах;

§ хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах, нян судлал, ийддэс судлал, ариун цэврийн магадлан шинжилгээний ажлыг боловсронгуй болгож, мал эмнэлгийн лабораториудыг олон улсын магадлан итгэмжлэлд хамруулж эхлэх;

§ улсын хилийн боомтуудад мал эмнэлгийн хорио цээрийн найдвартай хамгаалалт бий болгож, мал, амьтны халдварт өвчин, ялангуяа гоц халдварт өвчин улсын хилээр нэвтрэхээс сэргийлэх, нэвтрэн орж ирсэн нөхцөлд тэдгээртэй тэмцэх арга хэмжээг шуурхай авч хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг бүх шатанд сайжруулж, мал эмнэлгийн багаж хэрэгсэл, эм, бэлдмэлийн хангамжийг сайжруулах.

Гарах үр дүн: Мал эрүүлжиг, гоц халдварт өвчний гаралт, сөрөг нөлөөлөл эрс буурна.

Тэргүүлэх зорилт 5. Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг жилд 7.0 хувиас доошгүй тогтвортой өсгөнө.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ бүсийн газар тариаланг хөгжүүлэх дунд хугацааны хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжилтийг зохион байгуулах;

§ газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн эрсдэлийг бууруулан нийт эргэлтийн талбайн хэмжээг 1990 оны түвшингийн 80 хувьд, 1 га-гаас авах ургацын хэмжээг улсын дунджид хүргэх;

§ Улиастай, Ховд хот орчимд үр тариа, хүнсний ногоо тариалалтыг сэргээж, Баруун бүсийн газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүн боловсруулах төв болгох;

§ Улс аймгийн Баруунтуруун, Хархираа, Улаанхотгорын инженерийн хийцтэй услалтын системийг сэргээх, усалгаатай тариаланг нэмэгдүүлэх;

§ Зүүнтуруун, Харцаган усны тариалангийн талбайг түшиглэн усалгаагүй тариаланг сэргээх;

§ усалгаатай газар тариалан, хүлэмжийн аж ахуйг бүх талаар дэмжиж, техник, тоног төхөөрөмжийг урт хугацааны бага хүүтэй зээл (лизинг)-ээр олгож байх арга хэмжээ авах;

§ мал аж ахуй, газар тариаланг хослон эрхэлж байгаа иргэн, аж ахуйн нэгжид бага оврын трактор, цахилгаан үүсгүүр, хадлангийн болон газар тариалангийн техник хэрэгслийг хөнгөлөлттэй үнээр нийлүүлэх арга хэмжээ авах;

§ газар тариалангийн техник, технологийг шинэчлэх, таримлын үрийн аж ахуйг хөгжүүлэх, хүлэмжийн аж ахуй байгуулахад "Газар тариаланг дэмжих сан"-г идэвхтэй ашиглах;

§ газар тариалангийн иж бүрэн механикжсан загвар аж ахуй байгуулахыг бүх талаар дэмжих;

§ аймгуудад үр тариа, жимс жимсгэнэ, хүнсний ногооны тариалалтыг нэмэгдүүлж, хүнсний ногоо, жимс жимсгэнийг нөөшлөх үйлдвэр байгуулан, сайн чанарын дарс, жимсний ундаа үйлдвэрлэн бүсийн хэрэгцээг хангах;

§ тариаланчдын дунд үзүүлэх сургууль, үзэсгэлэн худалдаа зохион байгуулж, сайн чанарын үр суулгацаар хангах, үр үржүүлж буй аж ахуйн нэгж, иргэдэд дэмжлэг үзүүлэх;

§ газар тариалан эрхлэгчдэд газрыг урт хугацаагаар эзэмшүүлэх, өмчлүүлэх, ашиглуулах замаар газрыг зах зээлийн эргэлтэд оруулах ажлыг эрчимжүүлэх;

§ усалгаатай газар тариаланг хөгжүүлэх чиглэлээр зарим сумдад тариалангийн талбайд усалгааны төхөөрөмжийг шинээр суурилуулах болон шинэчлэх арга хэмжээ авах;

§ Говь-Алтайн Гуулингийн услалтын системийг ашиглан хунчир, чихэр өвс, зээрэгэнэ, лидэр зэрэг эмийн ургамлыг тарималжуулж, эмийн түүхий эд бэлтгэх, тарьц, суулгац бэлтгэн бүсийн хэрэгцээнд нийлүүлэх болон экспортлох арга хэмжээ авах;

§ багсармал, холимог, хорголжин болон бичил язгуур махбодын бүрэн найрлагат эрдсийн тэжээлийн үйлдвэр байгуулж, төрөл бүрийн тэжээл үйлдвэрлэж байсан уламжлалыг тусгайлан бодлогоор бүс нутагт сэргээх.

Гарах үр дүн: Газар тариалангийн үйлдвэрлэл тогтвортой өсч, хүн амын хүнсний бүтээгдэхүүний хангамж сайжирна.

Хоёрдугаар үе шат (2011-2015 он):

Тэргүүлэх зорилт 1. Бүсийн хөдөө аж ахуйн салбарын дотоодын нийт бүтээгдэхүүний жилийн дундаж өсөлтийг 7.4 хувьд хүргэнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ малчдын үйлдвэрлэл, борлуулалт, фермерийн үйл ажиллагааг хөхиүлэн дэмжих;

§ мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийн мэдээллийн тогтолцоог бий болгох;

§ бэлчээр ашиглалтын менежментийг боловсронгуй болгох;

§ төв, суурин газрын дэргэд мал аж ахуйн гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх эрчимжсэн фермерийн болон хагас суурин аж ахуйг олноор байгуулж ажиллуулах;

§ махны чиглэлийн үүлдэр, омог, гойд ашиг шимтэй малыг биотехнологийн аргаар үржүүлэхэд онцгойлон анхаарахын зэрэгцээ ямааны ба адууны мах, махан бүтээгдэхүүний экспортыг нэмэгдүүлэх хувилбарыг судлан хэрэгжүүлэх;

§ малын тэжээл үйлдвэрлэх, тээвэрлэх, хадгалах, мал аж ахуйн гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүнийг борлуулах оновчтой тогтолцоог бүрдүүлэх;

§ ган, зудаас хамгаалах тэжээлийн нөөцийг бий болгож, улмаар өвс тэжээл экспортлох нөхцөлийг бүрдүүлэх;

§ байгалийн гэнэтийн аюулаас сэргийлэх, хохирлыг бууруулах зорилгоор малын даатгалд бүрэн хамруулах ажлыг зохион байгуулах;

§ газар тариаланд орчин үеийн техник, технологийг өргөнөөр нэвтрүүлж, га-аас авах ургацын хэмжээг тогтвортой нэмэгдүүлэх арга хэмжээ авах.

Гарах үр дүн: Хот, суурин газрын орчим эрчимжсэн фермерийн тогтолцоо бий болж, тариаланчид, малчдын амьдрал ахуй, хөдөлмөр зохион байгуулалтад чанарын өөрчлөлт гарна.

Тэргүүлэх зорилт 2. Аймаг, сумдын хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн бэлчээр ашиглалтын түвшинг дээшлүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ бүх төрлийн худаг засварлах, барих ажлыг гадаад, дотоодын төсөл, хөтөлбөр, улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар дэмжих;

§ сум бүрт үерийн хөв, далан байгуулах ажлыг эрчимжүүлж, бэлчээр усжуулалтын түвшинг дээшлүүлэх;

§ эдийн засгийн урамшууллын хөшүүргүүдийг хэрэглэн бэлчээрт худаг гарган ашиглах үүсгэл санаачилгыг дэмжих;

§ бэлчээр усжуулах ажилд гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг татах оновчтой арга механизмыг нэвтрүүлэх.

Гарах үр дүн: Бэлчээрийн усан хангамжийн түвшин дээшилж, мал сүргийг өсгөн үржүүлэх таатай нөхцөл бүрдэнэ.

1.4. Дэд бүтцийн хөгжил
1.4.1. Зам, тээврийн хөгжил

Үндэслэл: Баруун бүсийн аймгууд төрөл бүрийн замын сүлжээний хангамжаар улсын хэмжээнд хамгийн доогуур үзүүлэлттэй (0.13) байна. Замын сүлжээний хангамжийн коэффициент Төвийн бүсийн Сэлэнгэ аймгаас 18.3 дахин, Төв аймгаас 11.4 дахин доогуур байна. Орчин үеийн сайн чанарын замын сүлжээ байхгүй байгаагаас аливаа бараа бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, үйлчилгээний үнэ, өртөг өндөр байна.

Иймд Баруун бүсэд төрөл бүрийн замын сүлжээг, түүний дотор сайн чанарын авто замын сүлжээг хөгжүүлэх явдал тулгамдсан асуудлын нэг болжээ.

Нэгдүгээр үе шат (2006-2010 он):

Тэргүүлэх зорилт 1. Баруун бүсийн нутаг дэвсгэр дэх "Мянганы зам"-ын хөндлөн тэнхлэгийн дийлэнх хэсгийг ашиглалтад оруулж, уул замаас салаалсан босоо тэнхлэгийн авто замыг барьж эхлэнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ Мянганы замын хэвтээ тэнхлэгийн Баруун бүсэд ногдох хэсгийн дийлэнх хувийг барьж дуусгах;

§ Цагааннуур-Өлгий-Ховд, Боршоо-Улаангом-Ховд, Ховд-Ярантай чиглэлээр гадаад худалдаа-тээврийн цогцолборуудыг байгуулж олон улсын хамтын ажиллагааны бүс нутгийн сүлжээнд хамруулах;

§ Булган-Ховд-Өлгий-Цагааннуур, Ховд-Улаангом-Хандгайт, Ханх-Мөрөн-Улиастай-Алтай чиглэлийн босоо тэнхлэгийн хатуу хучилттай авто замыг барьж эхлэх;

§ Улиастай-Ховд, Алтай-Ховд, Алтай-Улиастайн хоорондох авто замыг сайжруулах;

§ бүсийн авто замын хөгжлийн хөтөлбөр боловсруулж, Азийн хөгжлийн банкны техник туслалцаагаар шинээр боловсруулж буй тээврийн стратеги болон авто зам хөгжүүлэх дунд хугацааны хөтөлбөртэй уялдуулан хэрэгжүүлэх;

§ бүсийн тулгуур төв, аймгийн төвүүдийн зам, талбай, гүүрийг шинэчлэн сайжруулах;

§ төрөл бүрийн зам тавихад төсвийн хөрөнгөөс гадна гадаадын хөрөнгө оруулагчид, хувийн хэвшлийн оролцоо, хөрөнгө оруулалтыг бүх талаар урамшуулан ашиглах;

§ бүсийн аймгуудын авто замын нэгдсэн сүлжээний зураглалыг шинэчлэн боловсруулж мөрдүүлэх.

Гарах үр дүн: Бүсийн төрөл бүрийн замын сүлжээний хангамж эрс сайжирна.

Тэргүүлэх зорилт 2. Зам, гүүрийн барилгын техник, технологийг байгальд халгүй, эдийн засгийн өндөр үр ашиг бүхий орчин үеийн шилдэг загварын машин техникээр шинэчилнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ зам, гүүрийн барилгын техник хэрэгслийн хангамжийг урт хугацааны бага хүүтэй зээл (лизинг)-ээр дэмжин сайжруулах;

§ экологийн тэнцвэрт байдалд сөрөг нөлөөлөл багатай зам, барилгын техник хэрэгслийн импортыг татварын бодлогоор дэмжин урамшуулах.

Гарах үр дүн: Бүсийн хэмжээний зам, барилгын байгууллагуудын чадавхи, бүтээмж, ашигт ажиллагаа сайжирсан байна.

Тэргүүлэх зорилт 3. Агаарын тээврийн үйлчилгээг өргөтгөн сайжруулна.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ агаарын тээврийн үйлчилгээний хүртээмж, тогтвортой, найдвартай байдал, ая тухыг бүрдүүлэхэд чиглүүлэн менежментийг сайжруулах;

§ агаарын тээврийн үйлчилгээнд хувийн хэвшлийн оролцоог өргөтгөх;

§ Улаангом, Алтай, Өлгий, Улиастай хотын нисэх буудлын барилга байгууламж, нисэх, буух зурвасыг сайжруулах;

§ Улиастай-Донойн нисэх онгоцны буудлыг холбосон 35 км замыг хатуу хучилттай болгох;

§ олон улсын зорчигч болон ачаа тээврийн онгоц хүлээн авах нөхцөлийг бүрдүүлэн, БНХАУ, ОХУ-тай холбогдсон агаарын замын шугам нээх асуудлыг шийдвэрлүүлэх;

§ Улаанбаатараас Ховдын Булган, Увсын Баруунтурууны чиглэлд онгоц нисэх үйлчилгээг сэргээж, нисэх буух зурвасыг засч тохижуулах.

Гарах үр дүн: Агаарын тээврийн үйлчилгээний хамрах хүрээ, чанар сайжирсан байна.

Тэргүүлэх зорилт 4. Авто тээврийн үйлчилгээг бүсийн хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн оновчтой өргөтгөнө.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ нийслэл болон Хангайн бүсийн аймгуудтай ачаа, зорчигч тээврийн үйлчилгээг өргөтгөх;

§ бүс дотоодын ачаа, зорчигч тээвэрлэлтийн үйлчилгээний хамрах хүрээг оновчтой өргөтгөх;

§ бүсийн тулгуур төвүүд, аймгийн төвүүдэд зорчигч үйлчилгээний төвүүдийг шинэчлэн байгуулж эхлэх;

§ бүсийн тулгуур төв, аймгийн төвүүдэд болон Цагааннуур, Ярант зэрэг худалдаа, эдийн засгийн чөлөөт бүс, хилийн боомтуудад ачааг хүлээн авах, сэлгэн ачих цогцолбор байгуулах.

Гарах үр дүн: Бүсийн авто тээврийн орчин үеийн нэгдсэн сүлжээний үндсэн суурь тавигдсан байна.

Хоёрдугаар үе шат (2011-2015 он):

Тэргүүлэх зорилт 1. Мянганы замын Баруун бүсийн нутаг дэвсгэр дэх хэвтээ тэнхлэгийн хэсгийг бүрэн ашиглалтад оруулж, уул замаас салаалсан босоо тэнхлэгийн авто замын зарим хэсгийг барина.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ Мянганы замын хэвтээ тэнхлэгийн хатуу хучилттай авто замыг тавьж дуусгах;

§ Мянганы замаас салбарласан зарим чиглэлийн авто замыг хатуу хучилттай болгох.

Гарах үр дүн: Бүсийн авто замын орчин үеийн нэгдсэн сүлжээ бий болно.

Тэргүүлэх зорилт 2. Агаарын тээврийн үйлчилгээг өргөтгөн сайжруулна.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

- § Баруун бүсийн нийт онгоцны буудлын нисэх, буух талбайг хатуу хучилт бүхий зурвастай болгох;
- § агаарын тээврийн үйлчилгээг олон улсын жишигт хүргэж, нислэгийн аюулгүй байдлыг ханган, нислэгийн тоо, чиглэлийг үйлчлүүлэгчдийн эрх ашигт нийцүүлэн зохион байгуулах;
- § сансрын дамжуулах станц суурилуулж Ховд, Улиастайн нисэх буудлыг олон улсын буудал болгох.

Гарах үр дүн: Бүсийн агаарын тээврийн үйлчилгээний сүлжээ бий болно.

Тэргүүлэх зорилт 3. Бүсийн бүх төрлийн тээврийн үйлчилгээний оновчтой сүлжээг бий болгоно.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

- § бүсийн тулгуур төвүүд, аймгийн төвүүдэд зорчигч үйлчилгээний орчин үеийн шаардлагад нийцсэн төвүүдийг ажиллуулж эхлэх;
- § тээврийн системийн мэдээлэл дамжуулах сүлжээ байгуулах, мэдээллийн эх сурвалжууд /шатахуун түгээх станц, техникийн засвар, үйлчилгээний газар, жолооч, зорчигчийн амрах, хооллох, хоноглох буудал,... гм/-ыг сүлжээнд холбох, тээврийн хэрэгслийн байршил, хөдөлгөөнийг тодорхойлох системийг нэвтрүүлэх.

Гарах үр дүн: Тээврийн үйлчилгээний орчин үеийн сүлжээ бүрдэнэ.

1.4.2. Эрчим хүчний салбарын хөгжил

Үндэслэл: Баруун бүсэд нийт 1007.5 гаруй км урт цахилгаан дамжуулах шугам байгаа нь улсын нийт цахилгаан дамжуулах шугамын 9.0 хувь болж байна. Үүнээс улсын 110 кВ-ын цахилгаан дамжуулах шугамын 16.1 хувь, 35 кВ-ын цахилгаан дамжуулах шугамын 5.5 хувь орчим нь байна. Завхан, Говь-Алтай аймаг бүхэлдээ төвийн эрчим хүчний системд холбогдоогүй тул бүсдээ цахилгаан эрчим хүчний сүлжээний хангамжаар доогуур түвшинд байна. Увс аймгийн 7 сум, Баян-Өлгий аймгийн 5 сум, Ховд аймгийн 5 сум баруун бүсийн эрчим хүчний системтэй холбогдоод байна. Баруун бүсийн цахилгаан эрчим хүчний сүлжээний хангамж улсын дунджаас ихээхэн доогуур байна.

Өнөөгийн байдлаар Баруун бүсийг ОХУ-ын Красноярскийн эрчим хүчний нэгдсэн системээс эрчим хүчээр хангаж байна. Цаашид энэ бүсийг өөрийн орны эрчим хүчний нэгдсэн системд холбох нь онцгой ач холбогдолтой юм. Бүсийн Завхан, Говь-Алтай аймгуудад өндөр зардалтай дизель цахилгаан станц зонхилсоор байна. Үүний зэрэгцээ тус бүс нутгийн нийт өрхийн дунджаар 50 гаруй хувийг эзэлдэг малчдыг цахилгаан эрчим хүчээр хангах шаардлагатай байна.

Нэгдүгээр үе шат (2006-2010 он):

Тэргүүлэх зорилт 1. Баруун бүсийн эрчим хүчний системийг оновчтой өргөтгөж, найдвартай байдлыг хангана.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

- § Говь-Алтай аймагт 11 мвт хүчин чадалтай Тайширын усан цахилгаан станцыг ашиглалтад оруулах;
- § Говь-Алтайн Дэлгэр, Жаргалан, Халиун, Шарга, Бигэр, Тайшир сумдыг цахилгаан дамжуулах агаарын шугамаар холбох;
- § Говь-Алтай аймгийн Алтай суманд нарны цахилгаан станц, Төгрөг суманд нүүрсний хийн цахилгаан станц барих;
- § Завхан аймгийн Яруу, Алдархаан, Цагаанхайрхан, Эрдэнэхайрхан, Цагаанчулуут, Отгон, Нөмрөг, Идэр сумдыг цахилгаан дамжуулах агаарын шугамаар холбох;
- § Завхан аймгийн Ургамал суманд усан цахилгаан станц барих;
- § Могойн голын нүүрсний уурхайг түшиглэн нүүрсний хийгээр ажиллах цахилгаан станц барьж, Завханы сумдыг холбох;
- § Ховд аймагт 12 мвт хүчин чадалтай Дөргөний усан цахилгаан станцыг барьж, ашиглалтад оруулах;
- § Дөргөн-Мянгадын 110 киловольтын өндөр хүчдэлийн цахилгаан дамжуулах шугамыг ашиглалтад оруулан баруун гурван аймгийн зарим сумдыг төвлөрсөн системд холбох;
- § Ховдын Үенчийн усан цахилгаан станцыг барьж, Булган, Алтай сумдыг цахилгаан дамжуулах агаарын шугамаар холбох;
- § Ховд хотын дулаан хангамжийг сайжруулах төсөл хэрэгжүүлэх;
- § Баян-Өлгий аймгийн Булган суманд усан цахилгаан станцыг барих, Толбо, Баяннуур,

Ногооннуур, Цагааннуур сумдыг цахилгаан дамжуулах шугамаар холбох;

§ бүсийн хэмжээнд нар, салхины эрчим хүчний нөөцийг тогтоож, кадастрыг бий болгох;

§ Увсын Хартарвагатайн нүүрсний уурхайг түшиглэн нүүрсийг хийжүүлэх технологид суурилсан хийн генераторын цахилгаан станц барих ажлыг судлан хэрэгжүүлж эхлэх;

§ ашиглах нөөц нь тогтоогдсон газруудад дунд чадлын (30-50 МВт) салхин паркууд байгуулан, эрчим хүчний төвлөрсөн системд холбон үр ашигтай ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх;

§ аймгуудын "Цахилгаан түгээх сүлжээ" компаниудыг хувьчилж, менежментийг сайжруулан техник, технологийн шинэчлэлт хийх замаар шугамын болон зүй бус алдагдлыг эрс багасгах;

§ говийн аймгуудад өндөр хүчдэлийн нарны цахилгаан станц байгуулах төслийг үе шаттай хэрэгжүүлэх;

§ дулааны компаниудыг хувьчилж, менежментийг сайжруулан техник, технологийн шинэчлэлт хийж дулаан хангамжийн хэвийн ажиллагааг хангах;

§ аймаг, сум, суурин газруудын нэвтрүүлэх чадвар нь хүрэлцэхгүй байгаа, хуучирсан дулааны шугам сүлжээг өргөтгөх;

§ бүсийн өмнөд хэсэг, алслагдсан сумдад сэргээгдэх эрчим хүч, бусад эх үүсвэр түлхүү ашиглах арга хэмжээ авах;

§ хөдөөгийн малчин айл орхийн 70-аас доошгүй хувийг сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрээр хангах ажлыг дэс дараатай хэрэгжүүлэх;

Гарах үр дүн: Баруун бүсийн эрчим хүчний систем өргөжин, эрчим хүчний хангамж жигд сайжирна.

§ өндөр хүчин чадалтай нарны цахилгаан станц байгуулах олон улсын хамтарсан судалгааны хүрээнд говийн бүсэд туршилтын нарны цахилгаан станц байгуулах арга хэмжээ авах.

Хоёрдугаар үе шат (2011-2015 он):

Гарах үр дүн: Баруун бүсийн эрчим хүчний нэгдсэн системийн үйл ажиллагаа жигдэрч, ашигт ажиллагааны түвшин дээшилнэ.

Тэргүүлэх зорилт 1. Эрчим хүчний менежментийг боловсруулж болгож, байгаль орчинд халгүй тэргүүний техник, технологи нэвтрүүлж, үйлдвэрлэл, хэрэглээний үр ашгийг дээшлүүлнэ.

1.4.3. Мэдээлэл, харилцаа холбооны хөгжил

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

Үндэслэл: Баруун бүсийн мэдээлэл, харилцаа холбооны өнөөгийн сүлжээ нь сум, багийн түвшинд хүрч хүн амын хэрэгцээ шаардлагыг хангахгүй байна. Үүний зэрэгцээ мэдлэгт суурилсан эдийн засгийг бий болгоход энэ салбарын хөгжил тэргүүлэх ач холбогдолтой. Иймд мэдээлэл, харилцаа холбооны сүлжээг иж бүрэн шинэчилж, эрчимтэй хөгжүүлэх шаардлагатай байна.

§ бүсийн түлш, эрчим хүчний үйлдвэрүүдэд шинэ дэвшилтэт техник, технологи нэвтрүүлж, тоног төхөөрөмжийг нь иж бүрэн шинэчлэх;

§ Ховд аймгийн Мөст, Увс аймгийн Баруунтуруун, Завхан аймгийн Тосонцэнгэл, Идэр, Цэцэн-Уул, Завханмандал, Баянтэс сумдад бага чадлын усан цахилгаан станц байгуулж, эрчим хүчээр хангах;

Нэгдүгээр үе шат (2006-2010 он):

Тэргүүлэх зорилт 1. Холбооны үйлчилгээнд өндөр хурдны сүлжээг нэвтрүүлж, хөдөлгөөнт холбоог ашиглан баг, хот айл, малчдыг холбоожуулах, мэдээллийн технологийг айл өрхөд хүргэх, холбоо мэдээллийн нэгдсэн сүлжээг бий болгох үндэс суурийг тавина.

§ Улиастайг Дөргөний усан цахилгаан станцтай холбон баруун бүсийн эрчим хүчний системийн бие даасан үйл ажиллагааг хангах;

§ Эрдэнэбүрэнгийн усан цахилгаан станцыг болон бус нутгийн зарим нүүрсний уурхайг түшиглэн дулааны цахилгаан станц барих;

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ хот суурин газруудад агаарын бохирдлыг бууруулах зорилгоор нар, салхи, газрын гүний дулааныг ашиглах бага, дунд чадлын сэргээгдэх эрчим хүчний цогцолборуудыг барьж байгуулах;

§ "Цахим Монгол" хөтөлбөр, "Мэдээлэл холбооны технологийг хөгжүүлэх дунд хугацааны стратегийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөө (2002)", "Хөдөөгийн цахилгаан холбоог 2020 он хүртэл хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөө (2003)", "Шуудангийн салбарыг 2020 он хүртэл

- хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөө (2003)-г хэрэгжүүлэх;
- § аймгийн төвүүдэд холбоо, мэдээллийн төвүүд байгуулах;
- § эхний ээлжинд Ховд-Улаангомын чиглэлд өндөр хурдны шилэн кабелийн хот хоорондын сүлжээ байгуулах;
- § бүсийн аймгийн төвүүд, зарим сумдыг мэдээлэл дамжуулах шилэн кабелийн сүлжээнд холбох;
- § бүсийн тулгуур төвүүд, аймаг, сумдын төвд мэдээлэл холбооны технологийн шинэ төрлийн үйлчилгээг, тухайлбал алсын зайн сургалт, теле-эмчилгээний өндөр хурдны үйлчилгээг тууштай нэвтрүүлэх;
- § аймгийн төвүүдэд телевизийн дахин дамжуулах станцыг шинэчилж, нэвтрүүлгийн чанарыг сайжруулах;
- § үүрэн телефон хэрэглэгчдийн хүрээг өргөтгөх;
- § айл өрхийг компьютержуулах арга хэмжээ авах;
- § интернетийн сүлжээг бүрдүүлж, компьютер, интернет хэрэглэгчдийн тоог нэмэгдүүлэх;
- § улс орны хэмжээнд хэрэгжих нэгдсэн кодчиллын хүрээнд бүсийн мэдээллийн нэгдсэн систем бүрдүүлэх;
- § нэгдсэн код (ZIP) бүхий шуудангийн хаягийн системийг боловсронгуй болгох;
- § сумын төвүүдийг шилэн кабелийн сүлжээнд өргөнөөр холбох;
- § үүрэн телефон хэрэглэх сонирхолтой хүн амын хэрэгцээг бүрэн хангах;
- § интернетийн сүлжээг сум, багийн түвшинд өргөтгөж, компьютер, интернет хэрэглэгчдийн хэрэгцээг бүрэн хангах.

Гарах үр дүн: Мэдээлэл, харилцаа холбооны орчин үеийн оновчтой сүлжээ бий болсон байна.

1.5. Аялал, жуулчлалын салбарын хөгжил

Үндэслэл: Баруун бүсэд унаган төрхөөрөө байгаа онгон дагшин уулс, хангай, говь цөл хосолсон үзэсгэлэнт сүрлэг байгаль, олон үндэстэн ястны өвөрмөц ахуй, зан үйл, түүх, соёлын эртний дурсгалууд зэрэг дотоод, гадаадын зочид жуулчдыг татах ихээхэн нөөц боломж байна. "Аялал жуулчлалыг 2015 он хүртэл хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө"-нд Баруун бүсийг байгалийн аялал жуулчлал хөгжүүлэх сонирхол татахуйц бүс болгохоор тусгажээ. 1996 онд ЮНЕСКО-гоос Ховд хотын дэргэдэх Ямаат-Улаан гэдэг нүцгэн улаан буурал уул, Манхан сумын нутаг дахь Хойд Цэнхэрийн агуй, мөн Дархан цаазат Отгонтэнгэр уулыг "Дэлхийн гайхамшигт үнэт зүйл болох нь" зэрэглэлээр дэлхийн соёлын өвд бүртгэж авсан байна. Мөн 1997 онд Увс нуурын ай сумын Дархан цаазтай газрыг дэлхийн шим мандлын нөөц газрын сүлжээнд хамруулан авчээ. Улаангом хотын дэргэдэх Чандмань Улаан уулын археологийн олдвор нь эртний түүх, соёлын нандин өвд зүй ёсоор тооцогддог. Эдгээрийг дэлхий дахинд өргөн сурталчилж, жуулчдын сонирхлыг татах олон талт ажлыг зохион байгуулах шаардлагатай байна.

Гарах үр дүн: Мэдээлэл, харилцаа холбооны орчин үеийн сүлжээний үндэс суурь тавигдсан байна.

Хоёрдугаар үе шат (2011-2015 он):

Тэргүүлэх зорилт 1. Холбооны үйлчилгээнд тоон системийг бүрэн нэвтрүүлж, хиймэл дагуулын болон бага багтаамжийн радио релейний шугам, холдлгоонт холбоог ашиглан баг, хот айл, малчдыг холбоожуулна.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл

- § орон нутгийн мэдээлэл, холбооны сүлжээний технологийн шинэчлэлтийг дуусгах;
- § Баруун бүсийн алслагдсан бүс нутгуудад утасгүй холбооны технологийг нэвтрүүлж бүрэн телефонжуулах;

Монгол орны үзэсгэлэнт байгаль, баруун Монголын олон ястны амьдрал ахуй эергийг сонирхуулах өргөн боломжтой. Зэсг, хулсан шагшуурга дунд завиар аялал, ховор жигүүртэн шувууд болон усны амьтдыг үзэх, загасчлах чиглэлээр Увс нуур, мөн Хар-Ус нуурын өмнөд эргээр аялал жуулчлалын бааз байгуулах нөөц байна. Баян-Өлгий, Ховд, Увс аймгийн Алтайтаван богд, Цамбагарав, Цэнгэлхайрхан, Мөнххайрхан, Цагаандэглэй, Цагааншувуут, Түргэний нуруу, Хархираа зэрэг өндөр уулсад уулын спорт, Тэс, Түргэн, Хархираа, Хангицгаг зэрэг түргэн урсгалт голуудаар, мөн Ховд аймгийн Хар-Ус нуурын хойд эргээр усан спорт хөгжүүлэх боломж бас байна. Баруун бүсэд түүх-археологийн болон шашин угсаатны зүйн чиглэлийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх өргөн боломж байна.

Иймд Баруун бүсэд төрөл бүрийн аялал жуулчлалыг үндсэн ба туслах маршрутаар

хөгжүүлж, эдийн засагт мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлдэг салбар болгон хөгжүүлэх шаардлагатай байна.

Нэгдүгээр үе шат (2006-2010 он):

Тэргүүлэх зорилт 1. Баруун бүсэд аялал жуулчлалыг эдийн засгийн бие даасан салбарын хэмжээнд хүргэж оновчтой хөгжүүлнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

- § аялал жуулчлалын салбарыг хөгжүүлэх дунд хугацааны хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлэх;
- § эхний ээлжинд Ховд-Хар-Ус нуурын орчимд аялал жуулчлалын цогцолбор байгуулан уулын аялал, усан болон морин спортыг хөгжүүлэх;
- § дотоод, гадаадын жуулчид, анчдыг хүлээн авах олон улсын зэрэглэлийн зочид буудал, жуулчдын бааз, дэн буудлын сүлжээ байгуулах;
- § жуулчдын баазын ойролцоо угсаатны зүйн болон бусад зан үйлийг сонирхуулах, эмнэг мал сургах, эсгий хийх, цагаан идээ боловсруулах, морин аялал хийх, үзэсгэлэн гаргаж үзүүлэх зэрэг арга хэмжээг өргөн зохион байгуулах, энэ чиглэлээр сурталчилгаа явуулах;
- § байгаль орчинд хоргүй, орчин үеийн технологид суурилсан эрчим хүчний эх үүсвэрээр жуулчны үйлчилгээний газруудыг хангах арга хэмжээ авах;
- § аялал жуулчлалын чиглэлээр гадаадын сонирхогч томоохон компаний хөрөнгө оруулалтыг татан оруулах арга хэмжээг зохион байгуулах;
- § дотоодын аялал жуулчлал хөгжүүлэх үүднээс юуны өмнө дотоодын амрагчид хүлээн авч байгаа Ховдын Хар-Ус нуурын жуулчдын бааз, Увс нуурын ай сав дахь Хархираа зэрэг амралт, жуулчлалын төв, Цүнхэгийн амралт, Хяргас нуурын хөвөөн дэх Хар тэрмисийн рашаан сувиллын газар, Завханы Отгонтэнгэрт буй рашаан сувиллын газар, Говь-Алтай дахь Бигэрийн бөөрний сувилал, Хүнхэрийн рашаан сувилал зэрэг амралт сувиллын газруудыг тохижуулж, хүчин чадлыг нь бүрэн ашиглах нөхцөл бүрдүүлэх.

Гарах үр дүн: Аялал жуулчлалын салбар түргэн хурдацтай хөгжих үндэс суурь тавигдаж, эдийн засагт тус салбарын эзлэх байр суурь нэмэгдэнэ.

Тэргүүлэх зорилт 2. Аялал жуулчлалын материаллаг баазыг бэхжүүлэн, менежментийг боловсронгуй болгоно.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

- § одоо ажиллаж байгаа жуулчдын бааз, амралт, сувиллын газруудыг тохижуулж, музейн үзмэрүүдийг баяжуулах арга хэмжээ авах;
- § аялал жуулчлалын маршрутын авто замыг сайжруулах зорилтыг дэд бүтцийн хөгжлийн хөтөлбөрүүдтэй нягт уялдуулан хэрэгжүүлэх;
- § аймгийн төвүүдийн угсаатны зүйн музейнүүдийг засварлаж, музейн сан хөмрөгийг арвижуулах;
- § аялал жуулчлалын бүсүүдийг дотоодын болон олон улсын мэдээллийн сүлжээнд оруулж, зах зээлийн сурталчилгааг оновчтой хийх;
- § аялал жуулчлалын маршрутын дагуух түүх соёлын үнэт зүйлсийг сэргээн засварлах ажлыг идэвхжүүлэх;
- § зочид буудал, ангийн отог, зоогийн газар зэрэг үйлчилгээний газруудыг өргөтгөн тохижуулах;
- § аялал жуулчлалын отог, баазуудын менежментийг сайжруулах зорилгоор ажиллагсдыг нь төрөлжсөн сургалтад хамруулах, мэргэжилтэй боловсон хүчин бэлтгэх;
- § жуулчдын бааз, амралт сувиллын газрууд, аймаг орон нутгийн удирдлагатай нягт хамтран ажилладаг нөхцөл бүрдүүлэх.

Гарах үр дүн: Дотоод, гадаадын жуулчдын хэрэгцээ, сонирхолд нийцэхүйц материаллаг бааз бий болон, аялал жуулчлалын менежмент сайжирна.

Хоёрдугаар үе шат (2011-2015 он):

Тэргүүлэх зорилт 1. Аялал жуулчлалын салбарыг бүсийн эдийн засгийн тэргүүлэх салбарын нэг болгоно.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл

- § Ховд-Хар-Ус нуурын орчимд байгуулсан аялал жуулчлалын цогцолборыг Баруун бүсийн загвар бааз болгон хөгжүүлэх;
- § Баян-Өлгий аймаг дахь чулуун галерей гэж нэрлэгдэх арваад мянган бүл чулуунд сийлсэн 70 гаруй мянган зурагтай "Бага Ойгорын хадны сүг зураг", Алтайтаван богд, Цамбагарав,

Цэнгэлхайрхан, Мөнххайрхан зэрэг мөнх цаст уулсын чиглэлээр аяллын маршрутууд гарган аялал жуулчлалыг эрчимтэй хөгжүүлэх;

§ аялал жуулчлалд хөрөнгө оруулах дотоод, гадаадын хөрөнгө оруулагчдыг хөхиулэн дэмжиж, жуулчдад хандсан сурталчилгааг өргөтгөх.

§ Говь-Алтайг байгалийн шинжлэл, рашаан сувиллын бүс нутгийн жишгээр хөгжүүлэх зорилт тавин Алтай хот-Хүхээр-Эрээн нуурын чиглэлд (320 км), Алтай хот-Бигэр-Цагаан хаалганы хүрхрээ-Ээж хайрхан уул-Их говийн дархан газрын чиглэлд (600 орчим км), Алтай хот-Шарга-Цагааннуур-Гурван Уул-Тахийн талын чиглэлд (700 км) гэсэн маршрутаар экотуризм хөгжүүлэх, энэ зорилгоор Алтай хотод олон улсын зэрэглэлийн зочид буудал, Эрээн нуур, Төгрөг, Ээж хайрхан уулын ойролцоо улирлын чанартай жуулчдын баазыг байгуулж эхлэх;

Гарах үр дүн: Баруун бүсийн эдийн засагт аялал жуулчлалын салбар тэргүүлэх үүрэгтэй болсон байна.

Хоёр. Нийгмийн хөгжил

2.1. Хүн амын өсөлт, хүний хөгжлийг хангах талаар

Үндэслэл: Баруун бүсэд 2004 оны байдлаар 411.6 мянган хүн оршин сууж байгаа нь улсын нийт хүн амын 16.2 хувьтай тэнцэж байна. Нэг ам дөрвөлжин километр нутаг дэвсгэрт 0.99 хүн ногддог нь улсын хүн амын нягтралын дундаж (1.62)-тай харьцуулахад даруй 38.9 хувиар доогуур байна.

2004 оны байдлаар 1989 оны дүнтэй харьцуулахад 1000 хүнд ногдох төрөлт 46 хувиар, 1000 хүнд ногдох ердийн цэвэр өсөлт мөн тэр хэмжээгээр буурчээ. Шилжин явагчдын тоогоор Баруун бүс улсын хэмжээнд тэргүүлж байгаа нь тус бүсэд хүн амын жилийн дундаж өсөлт буурах үндсэн шалтгаан болж байна.

Хүн амын шилжих хөдөлгөөний урсгал Улаанбаатар хот болон төв хэсгийн томоохон хот суурин газруудыг чиглэсэн шилжих хөдөлгөөнтэй холбоотой байна. Шилжин явагсад амьжиргааныхаа эх сурвалж болсон мал сүргээ тууварлан авч одох нь түгээмэл үзэгдэл болжээ. Ийм байдлаас үүдэн улсын төв хэсэгт бэлчээрийн даац хэтэрч, экологийн тэнцвэрт байдал алдагдах аюул нүүрлэж, бүс нутагт хүн ам хэт цөөрч нутаг орон эзгүйрэх хандлага ч бий болж байна.

Монгол Улсын хүний хөгжлийн индекс (ХХИ) 2002 онд 0.679 байгаатай харьцуулбал Баруун бүсийн хүний хөгжлийн индексийн дундаж үзүүлэлт харьцангуй доогуур түвшинд (0.652) байна.

Баруун бүсэд гадагш чиглэсэн шилжих хөдөлгөөний сааруулж, хүн амын өсөлтийг тогтвортой нэмэгдүүлэх, хүний хөгжлийн түвшинг дээшлүүлэх зэрэг олон асуудлыг шийдвэрлэх шаардлагатай байна.

Нэгдүгээр үе шат (2006-2010 он):

Тэргүүлэх зорилт 1. Хүн амын жилийн дундаж өсөлтийг 0.6 хувьд хүргэнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ бүс, аймаг, сумдын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтөд хүн амын хүчин зүйлсийг оновчтой тусган хэрэгжүүлдэг механизм бий болгох;

§ Завхан аймаг Отгонтэнгэр, Булнай, Хангайн нурууны өндөр уулс, Их монголын элсэн манхан, Завхан, Идэр, Тэсийн түргэн урсгал голууд, Отгон, Тэлмэн, Түдэвтэй сумын үзэсгэлэнт газрууд болон нууруудыг түшиглэн аялал жуулчлалын бааз, отгууд байгуулах;

§ Увс аймагт эртний Түрэг-Монголын хүн чулуунауд, үзэсгэлэнт газар нутгаа ашиглан Дархан цаазат газрын бүс, Хяргас-Айргийн хоолойн бүс, Говь-Хангайн хосломол маршрут, Уулын спорт-аяллын бүс, ангийн отгууд бүхий бүсүүдээр төрөлжүүлэн аялал жуулчлалыг эрчимтэй хөгжүүлэх;

§ Ази, Европ, Номхон далайн орнуудад нэн түрүүнд сурталчлах замаар энэ бүс нутгийг олон улсын аялал жуулчлалын сүлжээнд хамруулах арга хэмжээ авах.

Гарах үр дүн: Баруун бүсийн аялал жуулчлалын үндсэн чиглэлүүдээр аялах амрагч, жуулчдын тоо олшрон, бүсийн эдийн засгийн өсөлтөд энэ салбарын эзлэх хувь хэмжээ нэмэгдэнэ.

Тэргүүлэх зорилт 2. Аялал жуулчлалын материаллаг баазыг бэхжүүлэн, менежментийг боловсронгуй болгоно.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ Баруун бүсийн аймгуудын олон ястны соёл урлаг, ардын өв уламжлалыг харгалзан бүсийн тулгуур төв-Ховд, Улиастай хотод баруун бүсийн соёл урлагийн болон спортын төв цогцолборуудыг барих;

§ аялал жуулчлал хөгжүүлэх үндсэн чиглэлүүдийн дагуу орчин үеийн зочид буудал, жуулчны бааз, нүүдлийн отог шинээр барьж тохижуулан үйлчилгээний төрлийг олшруулах;

§ шаардлагатай мэргэжлийн боловсон хүчнийг бүсийн төвүүдэд бэлтгэх арга хэмжээ авах;

§ залуу гэр бүл, шинээр төрсөн хүүхдийг дэмжих сан байгуулж ажиллуулах;

§ бүсийн тулгуур төвүүд болон орон нутгийн хөгжлийн хотууд, сумдын эдийн засгийн чадавхийг нэмэгдүүлэх замаар хүн ам төрж, өссөн нутагтаа тогтвор сууршилтай амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх;

§ хот, хөдөөгийн иргэдийн амьжиргааны түвшингийн ялгааг багасгаж, улмаар адил тэгш болгох боломжоор хангахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлэх;

§ амьдралын таатай нөхцөлийг бүрдүүлснээр 2010 он гэхэд хүн амын дундаж наслалтыг 64-т хүргэх;

§ бичиг үсэг үл мэдэх явдал, сургууль завсардалтыг арилгах, улмаар боловсрол, эрүүл мэнд, технологийн салбарт хөрөнгө оруулалт хийх, мэдээллийн хүртээмжийг сайжруулах бодлогыг тууштай хэрэгжүүлэх.

Гарах үр дүн: Бүсийн хүн амын жилийн тогтвортой өсөлтийг хангах нөхцөл бүрдэнэ.

Тэргүүлэх зорилт 2. Хүнийг бүх талаар хөгжүүлэн, бүсийн хэмжээнд хүний хөгжлийн индексийн дундаж үзүүлэлтийг 0.660-аас бууруулахгүй байна.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ бүс, аймаг, сумдын түвшинд бүх шатны сургалтын материаллаг баазыг бэхжүүлэн, сургалтын чанарыг сайжруулах;

§ эрүүл мэндийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг тууштай сайжруулах;

§ бүсийн эдийн засгийн өсөлтийг хурдасгаж, салбарын бүтцийг шинэчлэх бодлоготой уялдуулан хүн амын орлогыг тасралтгүй нэмэгдүүлэх.

Гарах үр дүн: Нийт бүсийн хэмжээнд хүний хөгжлийн индексийн үзүүлэлтүүд чанаржих хандлагатай болно.

Хоёрдугаар үе шат (2011-2015 он):

Тэргүүлэх зорилт 1. Хүн амын жилийн дундаж өсөлтийг 0.7 хувьд хүргэнэ.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ бүс, аймаг, сумдын түвшинд хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтөд хүн амын хүчин зүйлсийг оновчтой

тусган хэрэгжүүлэх арга механизмыг улам боловсронгуй болгох;

§ бүсийн эдийн засгийн өсөлтийг түргэсэн ажлын байрны хангамжийг сайжруулах замаар шилжих хөдөлгөөнийг эрс бууруулах;

§ төрөлтийг дэмжих зорилгоор өрхийн орлогод ногдох албан татварт хөнгөлөлт үзүүлэх, өрхийн хүүхдийн тоо, насны ялгааг харгалзан тэтгэлэг олгох зэрэг арга хэмжээнд хамрах хүрээг өргөтгөх;

§ нийгэм, эдийн засаг, орчин ахуйн ая таатай нөхцөлийг бүрдүүлэх замаар 2015 он гэхэд бүсийн хүн амын наслалтыг дунджаар 65-д хүргэх;

§ бүс, аймаг, сумдын түвшинд хүн амын бичиг үсэг үл мэдэх явдлыг арилган, насан туршдаа боловсролоо дээшлүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх.

Гарах үр дүн: Хүн амын жилийн дундаж өсөлт тогтворжиж, улмаар нэмэгдэнэ.

Тэргүүлэх зорилт 2. Хүнийг хөгжүүлэх боломжийг бүрэн ашиглах замаар бүсийн хэмжээнд хүний хөгжлийн индексийн дундаж үзүүлэлтийг 0.670-аас бууруулахгүй байна.

Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны чиглэл:

§ мэдлэгт суурилсан эдийн засгийн үндэс суурийг тавьж, бүс, аймаг, сумдын түвшинд хүн амын орлогыг нэмэгдүүлэх, боловсролын түвшинг дээшлүүлэх, эрүүл мэндийн үйлчилгээг сайжруулах арга хэмжээнүүдийг үргэлжлүүлэх;

§ албан ба албан бус боловсролын тогтолцоог боловсронгуй болгож, бүх шатны боловсролын хүртээмжийг сайжруулах;

§ нийт малчдыг зайны сургалтад хамруулах оновчтой арга, хэлбэрийг сонгон нэвтрүүлэх;

§ үйлдвэрлэлийн салбарын бүтэц, өсөлттэй уялдуулж мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэх тогтолцоог оновчтой болгох.

Гарах үр дүн: Хүний хөгжлийн индексийн үзүүлэлтүүдээр улсын дундаж түвшинд хүрнэ.

(Үргэлжлэл нь дараагийн дугаарт)

Монгол Улсын Их Хурлын Тамгын газраас гаргав.
Хаяг: <<Төрийн мэдээлэл>> эмхтгэлийн зөвлөл.

Улсын Их Хурлын Тамгын газрын
Хэвлэх хэсэгт хэвлэв.

Улаанбаатар-12
Төрийн ордон

☎ 265958
Индекс 14003

☎ 329487
Хэвлэлийн хуудас 2.5